

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

לחשוב רע על מישהו יותר גרוע מלדבר עליו לשון הרע –
המחשבה הרעה היא המקור של לשון הרע בדיבור, ולכן צריך לחשוב
שהמחשבה הרעה על מישהו היא כמו מחשבת עבודה זרה ממש.
מחשבה רעה על השני היא מקור לשקר. המחשבה הרעה היא כבר
כניעה לעלמא דשקרא, וממנה אתה יכול להגיע לכל מיני שקרים,
עד כדי שבועת שקר

[מתוך השיעור 'אמת ושלום במאבקי המציאות']

תרומה תשפ"ב

תרומה ה'תשפ"ב

הניגון החסידי 33
ניגון מספר 514
מכ"ו אלול תשפ"א

הסיפור החסידי 34
רבי יחיאל חתן הבעל שם טוב
סגולת הציון של צדיק
שמקום קבורתו לא נודע

מענות ותשובות 36
תשובות הרב לשואלים
טיפול תרופתי כחלק מטיפול נפשי
ולימוד תורת הנפש בתהליך גיור

פְּאָדוּר ד'לְדָבָר 37
מְכֻוֹנֵת זְמַן!
רְדִי יִסְפָּר לָנוּ עַל מְכֻוֹנֵת הַזְּמַן שֶׁל מִשְׁפָּה
רַבֵּינוּ וְאִיךָ כְּלָנוּ יְכוּלִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ

מריבה באהבה 04
נקודה מעובדת
איך להאבק בלי לשנוא

אמת ושלוש במאבקי המציאות 05
שיעור לשיבת חומש (ח"א)
השקפה נכונה על שלום ואמת
במאבקים בין יהודים

ראיה ברורה 20
שיעור לשיבת חומש (ח"ב)
דיני ראיות ותפיסת המציאות ע"פ תורה

עלית האשה בארבע מהפכות 25
שיעור משבת יתרו (ח"ג)
ארבעת המהפכות בלימוד תורה
כשלבנים בעלית מעמד האשה

מנורה של אש 28
קדושת לוי לפרשת תרומה
התבוננות חב"דית והתלהבות חסידית

הנאתו וביעורו 31
דבר השמיטה
להנות בלי לשבור

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראינו היקרים בתוך כל בית ישראל. **שבת פרשת תרומה** ואתה גליון **נפלאות** נוסף מלא בכל טוב.

מה בגליון?

השבוע זכינו **גליון ארוך מהרגיל** לאחרונה, בו **40 עמודים**, עם **שיעור חשוב ויסודי** לתלמידי ישיבת חומש בהמשך למלאת ימי השלושים לרצח **האברך יהודה דימנטמן הי"ד** [שחולק לשני חלקים, כדלקמן] ועם שיעור מעובד **מחלקו השלישי של שיעור שבת יתרו** [ששני חלקיו הראשונים הופיעו בגליון הקודם].

חלקו הראשון של השיעור לתלמידי ישיבת חומש – **אמת ושלום במאבקי המציאות** – עוסק **בנקודה הרלוטית והכאובה של מאבקים בין יהודים** ובו הסביר הרב מהי **ההשקפה הנכונה** שצריכה ללוות מאבק שכזה – מבט נכון על המציאות **והרבה אהבת ישראל** יחד עם **פתיחות והקשבה לטענות שני הצדדים**, זאת לצד **הנחישות ומסירות הנפש על האמת** והנכונות "להתלכלך" בירידה למציאות. זהו שיעור חובה לכל מי שמוצא את עצמו, ברצונו או שלא ברצונו, בעימותים – ורוצה לשמור על גדלות מוחין.

בהקשר לראיה נכונה של המציאות שנידונה בשיעור, עסק הרב **בחלקו השני בסוגיית דיני ראיות בתורה** מתוך ספר החינוך ומנחת חינוך [שאת גרסתו המלאה תוכלו לקבל אי"ה בתפוצת המייל שלנו].

גם מקומן של **ארבע המהפכות** לא נפקד בגליון, עם מבט חדש ומרענן: את חלק השיעורים חותם חלקו השלישי של שיעור שבת יתרו – **עלית האשה בארבע מהפכות** – בו מסביר הרב שבנוסף על שיוויון הנשים שמתחולל **במהפכה השלישית, לימוד התורה לנשים**, גם **בכל ארבע המהפכות יש ממד נשי** וכולן יחד משקפות את **עלית המלכות ומעמד האשה לאורך הדורות**. קצר ומאלף.

גם **המדורים הקבועים והאהובים איתנו בגליון**, עם התבוננות יסודית על יחסי רצוא ושוב בקדושת לוי לפרשה, **מענות חשובים בענייני תורת הנפש** במדור מענות ותשובות וכמובן **סיפור חסידי**, והשבוע על **רבי יחיאל חתן הבעל שם טוב**. אין לכם מספיק זמן לקרוא את הכל? רוצו למדור לילדים שם ילמד אתכם רזי **איך להשתמש במכונת זמן...** כפי שצוין לעיל, את **הגרסה המלאה של השיעור השני** תוכלו לקבל ברשימת התפוצה שלנו במייל, כמו גם את **הגרסה המלאה של מדור דבר השמיטה**.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

מריבה באהבה

בריבו". חז"ל לומדים מכאן איסור להטות את דינו של הרשע, "אביון במצוות". יש לראות את הרשע-לכאורה כאביון, עני ודל שלא זכה לאור התורה והמצוות, וממילא לרחם ולהתפלל עליו, ולא לנהוג עמו שלא ביושר כדי לקנוס אותו על רשעותו. יתר על כן, אין לייחס לרשע-האביון 'חזקת שקרן', ומתוך כך לבטל את דבריו כשקה, חנופה או תחבולה – צריך להקשיב לדבריו בתמימות ולבחון אותם לגופם.

הזהר הקדוש חושף עוד ממד בענין, כשהוא מסביר שהבנת דיני-משפטי התורה תלויה בסוד גלגולי הנשמות. לכל עימות בין יהודים יש רקע רחב יותר התלוי בסודות הגלגול. לעתים מדובר בגלגולים קרובים, בעולם הזה, שהם רקע מודע או לא-מודע למריבה. לעתים מדובר בגלגולים רחוקים, מחיים קודמים – בחיי הפרט (באי-צדק שדורש תיקון בין הנשמות השרויות במריבה) ואף בחיי הכלל (כשניתן לזהות סיפור היסטורי, בתנ"ך או בדורות הבאים, שהוא שרש העימות האקטואלי). בתמונה המלאה, גם מה שנדמה כאי-צדק עשוי להתברר כאיזון צודק או תיקון הכרחי לעיוות קדום. את התמונה המלאה יכול לראות בשלמות רק בעל רוח הקדש, אך עצם המודעות לקיומה של תמונה כזו מאפשר להביט על המציאות בגדלות מוחין ובהקשבה לצדק עמוק שקיים גם במה שנדמה כאי-צדק וגם אצל מי שנדמה כרשע.

לצד המאבק על האמת עלינו לקיים "איש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם" – לא להתמקד ברע של הזולת אפילו במחשבה, לא לייחס לו מניעים פסולים, לדון לכף זכות ולהקשיב בפנימיות לדבריו. על ידי היחס הנכון לזולת נזכה ל"אמת ומשפט שלום" וגם להיפוך יחסו של ה' אלינו מדין-הגלות לטובת-הגאולה.

אנו חיים בעלמא דשקרא, שלאנשי-אמת קשה להסתדר בתוכו, אך ה' שלח אותנו מעולם האמת כדי לגלות את האמת גם בעולם הזה – "אמת מארץ תצמח". אמנם, בעולמנו לא די באמת – היא צריכה להתאחד עם השלום (כשלעיתים מותר ומצוה לשנות מהאמת מפני השלום), עד לקיום היעוד "והאמת והשלום אהבו".

התעקשות על האמת 'עד הסוף' גוררת מריבות ועימותים, הפוגעים-לכאורה באהבת ואחדות ישראל. התעקשות על השלום פוגעת-לכאורה באמת וביכולת להאבק עליה במסירות ובנחישות. כיצד נאבק על האמת בלי לאבד את השלום? כיצד נשמור על השלום בלי לאבד את האמת?

תורתנו היא "תורת אמת" שכולה "ניתנה לעשות שלום בעולם", דבר המתבטא במיוחד ב"דין אמת לאמתו" שתכליתו השכנת שלום בין בעלי הדין. לכאורה, קל יותר לדבר על שלום ופשרה במריבה אישית-קטנונית, בה אכן לא ברור מי צודק, אך הדברים נכונים גם כשנראה ברור שהמאבק הוא בין עובדי ה', אוהבי התורה, העם והארץ, לבין המתכחשים לערכים האלה. גם אז, בד בבד עם היותנו 'צד' שלא מוותר על השקפותיו, צריך לאמץ נקודת-מבט של דיין:

הדיין מצווה לקיים "לא תטה משפט אבינך

שיעור

שיעור לתלמידי ישיבת חומש (ח"א)

אמת ושלוש במאבקי המציאות

קיצור מהלך השיעור

בשבוע שעבר מסר הרב שיעור לבחורי ישיבת חומש, בהמשך למלאת השלשים לרצח האברך יהודה דימנטמן הי"ד ותוך כדי המאבקים על קיום הישיבה בחומש גם בימים אלה (כהמשך לשגרת מאבקים מזה 15 שנה). השיעור מתייחס ל**מאבקים** המתחוללים, לצערנו, **בין יהודים** ומעמיק בהשקפה הנכונה שצריכה ללוות את העימותים – את המבט הנכון על המציאות ואת **אהבת ישראל המוחלטת** שצריכה ללוות את הנחישות ומסירות הנפש במאבק על האמת.

פרק א מלמד שהתמונה המלאה של כל עימות במציאות כוללת רקע של **גלגולים קודמים** (במובנים שונים) ומאריך בכך שדיין צריך לבוא לדון את המציאות ב**פקחות תמימה**, שאינה מקטלגת אף צד מבעלי הדין כרשע ושקרן אלא **מקשיבה בפתחות** לטענותיהם. החידוש הוא שכל בן תורה צריך לאמץ לעצמו **מבט של דיין**, גם כשהוא עצמו **נוטל צד** בעימות.

בפרק ב נלמד קטעי סוד מספר התניא, המדריך לעבודה מסורה ובעיקר מדגיש את ההכרח ב**אהבת ואחדות ישראל** ואת נקיות המחשבה ביחס לזולת – כאשר כל מחשבה רעה על הזולת צריכה להדחות **מחשבת עבודה זרה** ממש. הפרק מרחיב למקור הדברים בנבואת זכריה, כתנאי לשינוי היחס של ה' אלינו בגאולה. **פרק ג**, הקצר יחסית, נותן טוב טעם בצורך לרדת למציאות הנפולה ו**להתלכלך במאבקה** ושקריה, ומסביר כיצד הכל הוא **"ירידה צורך עליה"** – ירידה מאור לחשך כדי להגיע ל**"אור חדש"**, ירידה מטוב לרע כדי להגיע ל**"טוב מאד"** וירידה מאמת לשקר כדי להגיע ל**"אמת לאמתו"**. כדי להקל על הקורא, חלק עיקרי של השיעור, המעמיק בסוגית דיינים נוספת, נדפס בפני עצמו בהמשך החוברת – אך תכניו מתקשרים לאמור כאן.

זהו שיעור **קריא ויסודי** המעניק מבט חדש ונכון על מאבקי המציאות ומכוון אותנו להשקפה של **אמת ושלוש**.

א. "לא תטה משפט אבינך" הרקע לדינים עימותים – סוד הגלגול

ויתעכב שמה עד שש ויבא לביתו. ונסע שמה, וראה איש אחד בא עם סוס מזויין, והוא היה עיף ויגע, ואכל ושתה ונסע לדרכו, ושכח שם ארנקי שלו עם המעות. אחר כך בא שמה עוד איש אחד, והניח עצמו לפוש, והוא מצא את הארנקי עם המעות, ולקחו והלך לדרכו. אחר כך בא שמה עוד איש אחד עני ונכה רוח, והוא עיף ויגע, ואכל שמה פתו אשר היה לו, ושתה מן המעיין, והניח עצמו לפוש ולישן. אז בא בחזרה האיש הראשון, ושאל שאל מאיש העני היכן הוא הארנקי עם המעות אשר שכחתי כאן, והוא באמת לא ידע מאומה, ולא הבין מה שזה מדבר אליו. בקיצור, כי זה הראשון הכה את העני מכות רצח ופצע, בטענה שיחזיר לו מעותיו. וכאשר הגיע שש נסע הרב הקדוש המגיד זי"ע לביתו, וסיפר לרבו הבעש"ט את אשר ראה. ואמר לו הבעש"ט זי"ע, כי האיש הראשון הזה היה חייב בגלגול הראשון לאיש השני, כסך המסויים הזה שהיה עכשיו בהארנקי, ולא היה משלם לו, ובאו אז לדין לפני זה האיש השלישי, שהיה אז הרב והדיין בגלגול הראשון, ופסק דינו ופטרנו מבלי שום חקירה ודרישה. לכן עתה על פי הגלגול שילם הראשון להשני את חובו, והדיין קיבל ענשו, וזהו שאמר הזוה"ק על "ואלה המשפטים" – "דא רזא דגלגולא".

להסתכלות הזו, על הרקע למצב שאני רואה – שנראה לא מובן ולא מוצדק – קוראים סוד הגלגול. גלגול יכול להיות בחיים קודמים ויכול להיות בעולם הזה, יכול להיות דברים מודעים ויכול להיות דברים לא מודעים בכלל. הזהר רואה לנכון להקדים לנו שלכל המשפטים שיש בפרשה, לכל הדינים השונים, יש רקע פנימי-רוחני. רק בעל רוח הקדש יכול להבין מה קורה כאן. עד כאן הווארט הראשון. לחיים לחיים.

"הוי דן את כל האדם לכף זכות"

יש עוד כלל גדול בתורה: "הוי דן את כל האדם לכף זכות".¹ די בהתחלת פרקי אבות,

אנחנו בפרשת משפטים שבאה מיד אחרי מתן תורה. חז"ל דורשים על "ואלה המשפטים"^א – "מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני"^ב. בחז"ל פרשת משפטים נקראת פרשת דינים.^ג בזהר הקדוש הנושא הראשון והעיקרי בפרשה הוא שהמשפטים-הדינים קשורים לסוד הגלגול.^ד כל מה שקורה עם האדם, בדגש על כל העימותים והריבים בין יהודים, קשור לגלגולים קודמים. אם שני אנשים לא רואים בעין אותו דבר, יש ביניהם עימות, ודאי יש דברים בגו – השרש הוא לאו דווקא מה שאתה רואה על פני השטח.

חשבתי שזהו נושא מתאים לדבר עליו אצלנו. יש הרבה אי-הבנות בין יהודים והרבה פעמים בכלל לא פשוט, ניט-פשוט, לדעת מי צודק ולהבין את עומק העניין. יש סיפורי רקע שאף אחד שאין לו רוח הקדש לא יכול לדעת אותם, להבין באמת על איזה רקע העימות והמתח.

יש הרבה סיפורי צדיקים בענין של הבעש"ט ותלמידיו, שמגלים על איזה רקע הויכוח או העימות. בתחלת אדר-שני יש יארצייט של ר' לייב שרה'ס, שיש עליו סיפורים מופלאים בהקשר הזה.^ה הסיפור אולי הכי מפורסם בענין מובא ב"מקור מים חיים" לבעל שם טוב על התורה: הרב הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע ביקש מרבו הבעש"ט הקדוש ז"ל שיאמר לו פירוש הזוהר הקדוש על "ואלה המשפטים" – דא הוא רזא דגלגולא". פעם אחת אמר לו הבעש"ט שישע ליער אחד ויראה שם אילן אחד ומעיין תחתיו,

נרשם ע"י איתאיל גלעד. לא מוגה. שיעור לתלמידי ישיבת חומש (ח"א). כ"ד שבט תשפ"ב – כפ"ח.

א שמות כא, א.

ב מכילתא משפטים מסכת נזיקין פ"א (הובא ברש"י עה"פ).

ג ראה שם סוף פ"כ (הובא ברש"י).

ד זהר ח"ב צד, א.

ה ראה נפלאות הצדיקים ד' אדר.

ו בעש"ט עה"ת משפטים א – מקור מים חיים אות א.

מהספר דברים ערבים משפטים אות ח.

ז אבות פ"א ה"ו.

היחס שלך לכולם תלוי ברב שלך ובחבר שלך – עם הרב הטוב והחבר הטוב אתה יכול לדון את כולם לכף זכות

מהפוגע. בסדר... זה כבר לגמרי קיצוני. אבל הווארט הוא שאם אתה נפגע – הפגיעה נובעת מישות פנימית, מכך שאתה לא בבוטול, ולכן בעצם אתה אשם. שוב, הוא חנך שמי שנפגע מיהודי אחר עליו לבקש סליחה מהפוגע (כמובן, כך מחנכים את מי שנעלב וכועס על הזולת – לפוגע-המעליב צריך לומר שיפסיק לפגוע!). הלואי שנתקרב למדה הזו...

"אביוןך במצוות"

אחת המצוות בפרשת משפטים היא "לא תטה משפט אביון בריבו"^{טז}. כמה פסוקים קודם היה כתוב "ודל לא תהדר דל בריבו"^{טז}. מה ההבדל? למה צריך שני פסוקים? יש מי שמפרש^{יז} שהפסוק הראשון אומר שאסור לכבד את הדל ולהטות את הדין לטובתו והפסוק השני אומר שאסור להטות את המשפט לחובת האביון. עוד פירוש^{יח} שגם כאן מדובר בהטית הדין לזכות העני, והחידוש הוא שאפילו לאביון "שהוא מדולדל ותאב לכל טובה"^{יט}, יותר דל מדל, מסכן ומדולדל ביותר, אסור לדאוג על ידי הטית משפט. אבל יש בחז"ל^{כא} חידוש גדול מאד, ש"אביוןך" כאן אינו אביון כפשוטו, לא עני ש"תאב לכל דבר"^{כב} (כפירוש אביון בגשמיות), אלא "אביוןך במצוות", כלומר, רשע. ככה חז"ל דורשים וככה הרמב"ם פוסק להלכה^{כג}, מסביר^{כד} כך את מצות "לא תטה משפט אביון בריבו".

"רבי יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר" – צריך קודם כל שיהיה לך רב וחבר טוב, ואז תוכל לקיים את התכל'ס – "והוי דן את כל האדם לכף זכות". את המצוה לדון לכף זכות לומדים מהפסוק "בצדק תשפט עמיתך"^{כה}. בדרך כלל מפרשים

"עמיתך" כ"עם שאיתך בתורה ומצוות"^{טז}, אבל כאן כתוב "כל האדם" – כל יהודי, לא רק מי שעמך בתורה ומצוות. יותר מזה, לפי הכלל של בעלי התוספות, ש"האדם" כולל גם את הגוים (בניגוד ל"אתם קרויים 'אדם'^א) – אפשר להבין כאן שמדבר על כל אדם בכלל. שוב, בפשט הפסוק מדבר רק על יהודים, ולא כולם אלא מי שעמך בתורה ומצוות, אבל במשנה לומדים "כל האדם" על כולם. צריך להבין איך יתכן. כנראה היחס שלך לכולם תלוי ברב שלך ובחבר שלך – עם הרב הטוב והחבר הטוב אתה יכול לדון את כולם לכף זכות^ב.

גם בפרשת דינים, בכל עימות ודין, צריך לצאת מראש מנקודת השקפה ש"ועמך כלם צדיקים" – עמך ודאי כולם צדיקים – "לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"^ג, ולחפש איך לדון לכף זכות. תמיד לא קל להסתכל ככה, וקשה במיוחד לדון לכף זכות את מי שנגדי, שפוגע בי.

בעלון שלנו, נפלאות, יש השבוע^ד סיפור על המהר"ש מסלונים^{טו}, שהיה מחנך שאם מישהו פוגע בך – אתה, הנפגע, צריך לבקש סליחה

ח ויקרא יט, טו.

ט שבועות ל, א; תנחומא משפטים פ"ו. ועד"ז (על "הוכח תוכיח את עמיתך") בתדאר פ"ח.

י תוספות ב"ק לח, א ד"ה "אלא".

יא יבמות סא, א; זהר ח"ב פו, א.

יב ראה גם בשיעור מוצאי ט"ו טבת השתא – נדפס בגליון שמות.

יג ישעיה ס, כא.

יד פרשת יתרו, במדור "הסיפור החסידי".

טו מהספר מזקנים אתבונן, מערכת הרה"ק רבי שמואל מסלאנימא.

טז שמות כג, ו.

יז שם פסוק ג.

יח ראה חזקוני ור"י בכור עה"פ.

יט ראה מלבי"ם עה"פ.

כ רש"י עה"פ.

כא מכילתא משפטים מסכת נזיקין פרשת כ.

כב כפירוש הראשון במכילתא שם (וכך מפרש רש"י בדברים טו, ד ושם כד, יד).

כג הלכות סנהדרין פ"כ ה"ה. וכך בשו"ע חו"מ יז, י.

כד סה"מ מל"ת רעה.

“הפקד בית דין הפקר”^ל.

אבל הרמב"ם^{לא}, שהמנחת חינוך^{לב} מצדד בדבריו, מפרש אחרת. משהו לכאורה יותר הגיוני – אם יש שני אנשים שרבים, ולכל אחד הטענות שלו, והדיינים יודעים שאחד רשע, “אביון במצוות”, אז מסתמא הרשע משקר, יש לו חזקת שקרן. אני לא קונס אותו, אני רק שופט אותו לפי חזקה, שיש לו חזקת שקרן, וממילא אני מתייחס לטענות שלו בסימן שאלה גדול מאד – כנראה שהוא משקר – ולכן אני נוטה להאמין למי שנגדו, שאינו אביון, לא רשע, ולא בחזקת שקרן. למרות זאת, התורה אומרת “אל תאמר הואיל ורשע הוא וחזקתו משקר וחזקת זה שאינו משנה בדברו אטה הדין על הרשע, על זה נאמר ‘לא תטה משפט אביון בריבו’, אף על פי שהוא אביון במצות לא תטה דינו”.

הרחקת השקר

מענין, לא ראיתי מי שאומר כך, אבל ההסבר של הרמב"ם קצת מסביר את הסמיכות לפסוק הבא – “מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע”^{לד}. פסוק שיהיה עיקר הלימוד שלנו היום ב’נגלה’^{לד}. במסכת שבועות יש 13 דרשות חזקות על “מדבר שקר תרחק”^{לה}, שודאי פעם למדנו^{לז}. בכל זאת, הרמב"ם ושאר מוני המצוות בשיטתו לא מונים את “מדבר שקר תרחק” במנין המצוות (את המשך הפסוק, “ונקי וצדיק אל תהרג”, הם כן מונים). בכל אופן, לפי סברת הרמב"ם בפסוק הקודם, שצריך להזהיר “לא תטה משפט אביון בריבו” בגלל ההוה-אמינא להטות את דינו מתוך הסברא שיש לו חזקת שקרן, מובנת הסמיכות.

ממילא, גם כל שאר מוני המצוות שהולכים לפי שיטת הרמב"ם לא מפרשים כפשוטו אלא לפי הדרוש ש“אביון” כאן הוא רשע.

קודם כל, אני רואה מכאן שאם יש יהודי שהוא רשע על פי פשט, לא שומר תורה ומצוות, הוא פשוט מסכן, אביון, צריך להתפלל ש“יחדל אביון מקרב הארץ”^{כה}, שלא יהיו אביונים. “אין עני אלא בדעת”^{כו}, יש לו חוסר דעת, שה’ יתן לו דעת. זו הבקשה הראשונה שלנו בשמו"ע – “חננו מאתך חכמה בינה ודעת ברוך אתה הוי' חונן הדעת”, שלא נהיה דל, עני או אביון.

ההו"א להטות משפט אביון במצוות

זהו חידוש. הייתי חושב שאם אני יודע

שהוא רשע מותר,

ואולי אפילו יש

ענין, להטות את

המשפט נגדו.

יש שתי סברות

מה ההוה-אמינא

בענין:

יש סברא של

ספר החינוך^{כז},

ועוד ראשונים^{כח},

שזהו קנס. מצאנו

שקונסים רשעים

במשפט, מטרים

דין נגדו בגלל

רשעותו. נשמע קיצוני, אבל יש כזה דבר –

סיפור של בני רוכל בסוף בבא בתרא^{כט}. לכן

אפשר לחשוב שאפילו שמדובר בממונות –

אם יש יהודי שהוא רשע על פי פשט, לא שומר תורה ומצוות, הוא פשוט מסכן, אביון, צריך להתפלל ש“יחדל אביון מקרב הארץ”, שלא יהיו אביונים

כה ע"פ דברים טו, יא.

כו ראה נדרים מא, א.

כז מצוה פא (על פי לשון המכילתא וראה גם לשון סה"מ לרמב"ם הנ"ל).

כח ראה המובא (וש"ג) בשולי המנחה (מכון ירושלים) על מצוה פא.

כט בבא בתרא פ"ט מ"ז (קנו, ב) – וראה גם תפארת ישראל שם.

ל יבמות פט, ב.

לא הלכות סנהדרין הנ"ל.

לב מצוה פא אות א.

לג שמות כג, ז.

לד בח"ב של השיעור – נדפס לקמן.

לה ל, בלא, א.

לו ראה גם שיעור כ"ז טבת ע"ג.

כלומר, צריך ללכת עם האביון-הרשע באיזו תמימות. הדיין צריך להיות פקה, אבל צריך להתייחס לרשע כמו לצדיק גמור, לרבי, שיבוא פה למשפט^{מב}. כולם שוים, כמו שאנחנו דורשים מג "שוים" כמו "שבים" ("ונקה' לשבים"^{מד} – לשוים) – יש תשובה, ועיקר התשובה שלנו להגיע למצב שכולם שוים לטובה. הייתי חושב שבבית משפט הדיין צריך להיות חכם, לדעת להבחין – עיקר השכל הוא הבחנה. אבל לא, הדיין צריך להיות תמים. קודם כל, הרשע הוא מוגדר "אביון" – צריך לקבל בעלות-אחריות על הרשעים^{מה}. הוא אביון 'שלי'

וצריך להתייחס אליו בבית משפט בדיוק כמו לצדיק הגמור – לא קונסים אותו ולא אומרים שהוא שקרן, אף על פי שמסתמא הוא כן שקרן.

כל אחד דיין

כל אחד הוא דיין. במיוחד צדיק צריך להיות דיין. שמעתי גם מכס שיפוט על שקר בדיבור בין אנשים. שקר הוא כמו חנופה, שגם היא סוג של שקר. כשמישהו מדבר איתי – במקרה שלכם אולי איזה מפקד, או מישהו אחר – מיד אפשר לחשוב שהוא משקר, שאי אפשר להאמין לו כי יש לו חזקת שקרן – הוא אביון. אם אתה לא דיין – מילא, אולי לא נורא לחשוב כך. אבל אם אתה דיין אסור לך לחשוב כך. אתה דיין, אתה נמצא בישיבה, לומד

עיקר החינוך,
"חנך לנער על
פי דרכו", הוא
להתרחק משקר.
זהו כלל אחד,
שאם אדם מקיים
אותו בסוף יהיה
צדיק גמור. אנחנו
בעולם השקר
ו"מדבר שקר
תרחק" אומר
להתרחק מעצם
המהות, האופי,
של העולם הזה –
עלמא דשקרא

מצד אחד, אני לא משנה את השיפוט שלי לפי החישוב שהוא שקרן. מצד שני, צריך לדעת את חומרת השקר – לדעת שאין משהו יותר חמור בתורה משקר^{לו}. הרבה ספרים, במיוחד השל"ה^{לח}, מאריכים בענין חינוך – חינוך מתחיל מהגיל הרך, אבל גם לכל בחור – ומדישים בסימן קריאה שהמדה הכי חמורה היא שקר. הם אומרים שעיקר החינוך, "חנך לנער על פי דרכו"^{לט}, הוא להתרחק משקר. זהו כלל אחד, שאם אדם מקיים אותו בסוף יהיה צדיק גמור^מ.

אנחנו בעולם השקר ו"מדבר שקר תרחק" אומר להתרחק מעצם המהות, האופי, של העולם הזה – עלמא דשקרא. אולי נסביר זאת יותר בהמשך. שוב, הווארט הוא ש"מדבר שקר תרחק" בא בהמשך ל"לא תטה משפט אבינך בריבו", בו שוללים, לפי הרמב"ם, הוה-אמינא שמשום שיש לרשע חזקת שקרן יש להטות את הדין נגדו.

תמימות הדיין הפקח

כן חוששים שהאביון-הרשע משקר – רשע לא יכול להעיד^{מז}. בכל זאת, כשהוא אחד מבעלי הדין הפסוק אומר שצריך להתייחס כמו שמתייחסים לצדיק. זהו פשט הפסוק לפי ההלכה – לא משנה שהוא רשע. אני לא קונס אותו כי הוא רשע, למרות שיש נטיה לקנוס אותו, ואני מתייחס אליו כישר למרות הנטיה לחשוב שהוא משקר בהכל.

לו ראה גם פלא יועץ ערך שקר ואורחות צדיקים שכ"ג (והעתקת דבריו בראשית חכמה שער הקדושה פ"ב) במעלת האמת.

לח של"ה שעה"א אות ד (סעיפים כט"ל).

לט משל כב, ו.

מ ראה גם פלא יועץ ערך אמת.

מא ש"ע חו"מ לד.

מב ראה גם ש"ע חו"מ יז, י.

מג אור לג' אלול ע"ג פ"ב; ט"ז אלול ע"ג פ"א (וכמ"פ במהלך השנה).

מד שבועות לט, א.

מה השהו גם למבואר בשיעור ש"ק יתרו השנה (ח"א) – נדפס בגליון משפטים – ביחס ל"גרך".

המתנדבים לעבודת ה', ואומר להם להתקש על תפלה בקול רם. לא כולם יודעים כמה אדמו"ר הזקן דרש עבודה זו – להתפלל כולנו יחד בקול רם. אך זהו לא עיקר הנושא שמדברים דווקא עליו – העיקר כאן שהוא דורש לגלות את הרצון הפשוט שלמעלה מהשכל:

להתחזק מאד בכל עוז ותעצומות נגד כל מונע מבית ומחוץ ביד חזקה כמשמעו שהוא רצון יריאיו אשר למעלה מן החכמה והתבונה אשר נתן ה' בהמה לדעת לעשות את כל אשר צוה ה' בהשכל ודעת.

יש מה שהיהודי יודע בשכל מה צריך לעשות, אבל העיקר הוא נקודת הרצון שלמעלה מהחכמה והבינה "אשר נתן ה' בהמה (את המלה "בְּהֵמָה" אפשר לקרוא בְּהֵמָה^מ והיא אכן רומזת ל"בהמה רבה"^{מח} שלמעלה מטעם ודעת^{מט} – יש "בהמה" [לדעת לעשות... בהשכל ודעת] ויש "בהמה" שלגמרי מעל לטעם ודעת אלא "רצון פשוט" כו', ובעצם אלו שתי בהמות, "בהמות הייתי עמך"^נ, שעל ידי יחודן "ואני תמיד עמך"^{נד}, וד"ל):

רק רצון פשוט ורוח נדיבה בכל איש אשר ידבנו לבו לעבוד עבודה תמה לעשות נ"ר ליוצרו. אנחנו מדברים לאחרונה^{נב} שבהרבה ספרי חסידות, במיוחד הקדושת לוי, רעיון מרכזי שחוזר הרבה בספר הוא שעל יהודי לכוון בכל מעשיו דבוריו ומחשבותיו לעשות נחת רוח ותענוג לקב"ה – תודעה של "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים"^{נג}. חשוב לראות עד כמה צדיקי החסידות משדרים על אותו גל. קודם כל, מייסד חב"ד אומר שהעיקר הוא עבודה למעלה מטעם ודעת, שמתבטאת כאן בתפלה בקול רם. דווקא אז אפשר לעבוד את ה' "עבודה תמה" –

תורה בשיבה כדי לקבל מוחין של דיין – כל תלמיד צריך לחשוב כמו דיין. כאן הפסוק אומר שבתור דיין אסור לך להטות משפט, לשנות את ההתייחסות שלך כלפיו, בגלל החשש שהוא משקר לך. עם כל כמה שצריך להתרחק מהשקר בכל יג הדרשות, להרחיק את השקר, להרחיק את הנחות העולם הזה, לבוא ממקום אחר, ממקום טהור – אסור להטות משפט ולהתייחס למישהו שנראה לך שיש לו 'חזקת שקר'.

[אנחנו לומדים בסוגיות – יש טענות שהוא נאמן ויש טענות שהוא לא נאמן. לא מניחים תמיד שבעל הדין דובר אמת.] אבל קודם יש את הלאו של "לא תטה משפט אבינך בריבו" – אף על פי שהוא רשע לא קונסים אותו ולא מניחים שהוא משקר. טענה לא נכונה או שאין בה נאמנות – אני פוסל, אבל אני לא פוסל אותו כי הוא בחזקת שקר. הוא חשוד, אבל בתור דיין אני צריך להתייחס אליו בשווה כמו למי שבטוח דובר אמת.

חשוב לראות
עד כמה צדיקי
החסידות
משדרים על
אותו גל

ב. "איש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם"

עבודה למעלה מטעם ודעת

נקרא משהו מהתניא שנוגע לאותו ענין. לקראת סוף ספר התניא, בסוף אגרת הקדש כב, יש קטע בו אדמו"ר הזקן דורש מהחסידים עבודת ה' במסירות נפש, למעלה מטעם ודעת, וכותב איך בא לידי ביטוי:

אך בקצרה באתי כמזכיר ומחזיר על הראשונות בכלל ובפרט אל המתנדבים בעם לעמוד על העבודה זו תפלה בקול רם אדמו"ר הזקן פונה ל"מתנדבים בעם"^{נו},

מז שמות רבה מח, ב; תנחומא ויקהל פ"ד.

מח לשון הכתוב – יונה ד, יא.

מט ראה תניא פ"ח וסוף פמ"ו.

נ תהלים עג, כב.

נא שם פסוק כג.

נב ראה מדור קדושת לוי בגליון וארא, ובכ"ד.

נג זהר ח"ג ז, ב.

מו עפ"י שפטים ה, ט.

הנחת רוח הוא ממה ש"עושי רצונו של מקום", ו"רצונו של מקום" הוא כשאתה מגלה את הרצון הפשוט שלך, למעלה מהשכל שלך

לעבודת ה' של חסיד חב"ד שכולו התבוננות אבל מתפלל בקול רם, עם הציבור. בכל השכל שלו הוא לאו דווקא עושה נחת רוח ליוצרו, אבל כשהוא מגיע לרצון הפשוט זו עבודה תמה שעושה נחת רוח.

כתוב "כי עם קשה ערף הוא, וסלחת" – הוא דורש שאם רוצים שה' יסלח לנו צריך לגלות את ה"עם קשה ערף" שלנו –

יש דמיון וקשר בין העקשנות והסליחה: כי הסליחה היא ג"כ למעלה מן החכ'.

האתערותא דלתתא שלנו מעוררת אתערותא דלעילא באותה מדה. ואם רוצים שה' יסלח לנו, למעלה מהחכמה, צריך לגלות אצלנו רצון שלמעלה מחכמה. אני רוצה שה' יסלח לי, אף על פי שבאמת פגעת בו. הזכרנו קודם שלפי המהר"ש מסלונים הנפגע מבקש סליחה מהפוגע, ואז פשיטא שהפוגע סולח – וגם מבקש סליחה על שפגע. כנראה בסוף גם הקב"ה יבקש סליחה על כל הפגיעות בגלות.

מנין שהסליחה היא למעלה מהחכמה?

כי שאלו לחכמה בו'

כתוב בירושלמי^ט: "שאלו לחכמה חוטא מה

עונשו?". החכמה ענתה – לפי גרסת הירושלמי^י

– "חטאים תרדף רעה"^{יא}, יסורים. אחר כך שאלו לנבואה, שענתה "הנפש החטאת היא תמות"^{יב}, מיתה. אחר כך שאלו לתורה, שענתה "יביא קרבן ויתכפר לו", ולפי גרסה אחת "יביא אשם ויתכפר לו". בסוף "שאלו לקדוש ברוך הוא" – רואים שהוא כאן מדרגה שלמעלה מהתורה, וכל שכן למעלה מהנבואה ומהחכמה, מהשכל. הקב"ה ענה "יעשה תשובה ויתכפר לו". משם באה הסליחה, למעלה מעלה מהחכמה.

"עבודה שאין אחריה עבודה"^{יג}, תכל'ס לגמרי. ומה אתה עושה בעבודה הזו? נחת רוח להוי'.

הנחת רוח הוא ממה ש"עושי רצונו של מקום"^{יד} ("נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"^{טו}), ו"רצונו של מקום" הוא כשאתה מגלה את הרצון הפשוט שלך, למעלה מהשכל שלך. הרבי הרש"ב – ה'שפיך' של ההשכלה בחב"ד – אמר שדווקא בדורות

האחרונים אסור לסמוך על השכל שלך^{טז}. זהו כלל גדול, לא ללכת לפי השכל דקדושה שלך. אתה תלמיד חכם, לומד תורה, מבקש "אתה חונן לאדם דעת" – אבל אסור לסמוך על השכל. ככל שמתקרבים למשיח יש יותר נסיונות. נסיונות הם אי-הבנות כי אינך מבין את הרקע, את ה"רזא דגלגולא" דפרשת "ואלה המשפטים". בנסיונות השכל לא יעזור, אדרבא, רק יפריע. לכן צריך לעבוד את ה' בפשיטות, ברצון פשוט שלמעלה מטעם ודעת. עבודה כזו – ורק היא – עושה נחת רוח לקב"ה ומקרבת את הגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו בב"א.

"כי עם קשה ערף הוא – וסלחת"

ועז"ב כי עם קשה עורף הוא וסלחת.

העבודה למעלה מטעם ודעת היא מדרגת "עם קשה ערף"^{יז}. זו מדה הנוכרת לשבח – מדה נצרכת בשביל להחזיק בחומש. האחיזה שלכם בחומש לא תלויה בשכל, היא לא סיפור של שכל בכלל – רק סיפור של רצון חזק, עקשנות של קדושה שנקראת "עם קשה ערף". הוא מדמה את העקשנות להחזיק בחומש

נד יומא כד, א. ויש"נ.

נה ברכות לה, ב. ראה מהרש"א חדא"ג ד"ה "שנאמר ואספת דגנך".

נו ספרי פרשת שלח פ"א. ובכ"מ.

נד לוח "היום יום" י"ב טבת.

נח שמות לד, ט.

נט ירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

ס ראה גם פסיקתא דרב כהנא כד, ז.

סא משלי יג, כא.

סב יחזקאל יח, ד.

"כל אחד מתוקן מחברו"

אדמו"ר הזקן ממשיך: ולהאמין באמונה שלימה במצות חז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל פלא, יש מצוה, הוראה של חז"ל, "והוי שפל רוח בפני כל אדם"^ס, שצריך לא רק לקיים אותה אלא גם להאמין בה. מה הכוונה? להאמין באמת של המצוה הזו, שבאמת ראוי שאהיה שפל רוח בפני כל אדם. למה?
כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכ"א מתוקן מחבירו.

כדי להיות שפל רוח בפני כל אחד צריך להאמין "שכל אחד מתוקן מחבירו". ידוע^ט שיש כאן שני פירושים. הראשון, ש"כל אחד מתוקן מחברו" – יש בו, אותו אחד שפוגע בי, משהו טוב שאין בי. כל אחד יותר מתוקן ממני. ההכרה הזו היא חצי מהשפלות. אבל לפי הפשט העוד יותר פנימי ה"כל אחד" כאן הוא אני, ש"מתוקן מחבירו" – יש בחבר משהו שמתקן אותי.^ט לפי פשט, ה"מתוקן מחבירו" הוא שאני צריך ללמוד מהדבר הטוב שיש בו ואין בי. אבל מעבר לכך, גם אם הוא פוגע בי, עוצר אותי, עושה לי מחסום בדרך – צריך להאמין שהפגיעה שלו עושה לי טוב. שוב, יש בו משהו שאין בי, והעיקר – הפשט הפנימי – אני נתקן ממנו.

עבודה שבלב מכח האחדות

וכתיב כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים. כמו שאיש א' מחובר מאברים רבים ובהפרדם נוגע בלב כי ממנו תוצאות חיים. הציור שלנו עכשיו הוא אנחנו והחילים, או אנחנו עם כל יהודי שיהיה שנראה שיש לנו בעיה איתנו – כולנו איברים של גוף אחד,

בשביל להמשיך מלמעלה את הסליחה של הקב"ה, הלמעלה מהחכמה של הקב"ה, צריך את ה"עם קשה ערף" שלנו, גילוי הרצון שלמעלה מטעם ודעת שלנו. זו היתה בקשת משה כשאמר "כי עם קשה ערף הוא וסלחת": ומשה רבינו ע"ה ביקש מדה כנגד מדה וד"ל.

עבודת האדם – ללכת ישר

אני ממשיך לקרוא כאן בתניא, כי קטע מאוד חשוב:

ועוד זאת אדרוש ממעלי שלא להשליך דברי אחרים אשר ערכתי שיח להיות כל איש ישר והולך בתומו כאשר עשה האלקי את האדם ישר ולא לבקש חשבונות רבים מעלילות מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו.

זהו ווארט שמאד נוגע לענינו, ממה שאני שומע שקורה בחומש. כשיש קשיים חושבים שצריך להכנס לכל מיני חשבונות, עלילות, לעשות כל מיני תחבולות בשביל לצאת מהפלונטר או להיטיב את התנאים. הנהגה כזו היא ההיפך מאיש ישר שהולך בתומו "כאשר עשה אלהים את האדם ישר"^ט. עוד פעם, הכל נובע, קודם כל, מכך שאין אמון בין אנשים, לכן נדמה שאני צריך להתנהג בתחבולות, "חשבונות רבים"^ט, ולא ללכת ישר ופשוט. הוא שולל זאת מכל וכל.

כי זו מלאכת שמים היא ולא מלאכת ב"ו. כל החשבונות הרבים, ואפילו העלילות, הם מלאכת שמים. כתוב "נורא עלילה על בני אדם"^ט – אם צריך עלילות ה' תופר אותן. אני לא צריך לתפור עלילות או תחבולות, רק ללכת ישר עם כולם. אם אני דיין, שצריך להיות חכם כדי להיות דיין, אני צריך לתת אמון מלא ולהתייחס לרשע על פני השטח כמו לצדיק, לא לחשוש לחזקת שקרן ולא לשום תחבולות.

ס ה אבות פ"ד מ"א.

סו כמובא במפרשי התניא, וראה גם אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' ריד; י"ן משמח ח"ד ש"ז בתורה "בינה יתרה". ובכ"מ.

טז ראה סה"ש תש"ה עמ' נא.

סג ע"פ קהלת ז, כט.

סד תהלים טו, ה.

כשיש קשיים חושבים שצריך להכנס לכל מיני חשבונות, עלילות, לעשות כל מיני תחבולות בשביל לצאת מהפלונטר או להיטיב את התנאים. הנהגה כזו היא ההיפך מאיש ישר שהולך בתומו

לא תמימה, כמו קרבן מחוסר אבה. קרבן "תמים יהיה לרצון"^ח, וכשהקרבן לא שלם הוא לא לרצון. כדי שהעבודה שלנו תהיה שלמה, תעלה למעלה לשמים, "תיכון העבודה" – היא צריכה לבוא מלב בריא, דווקא כאשר כולנו יחד, "כאיש אחד" ממש. וע"כ נאמר ולעבדו שכס אחד דוקא.

מאד מענין שהוא מביא דווקא את הפסוק הזה^ט, שמדבר גם על גוים. "שכס" לשון אחור, ומזכיר גם את שכס שלנו, העיר של יוסף הצדיק. צריך שכולנו נהיה חברים, ובסוף ה"שכס אחד" כולל גם את גרי הצדק, כפי שמדברים לאחורונה^פ.

"איש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם"

התכלית כאן היא סיום האגרת, מה שיוצא מכל דבריו:

וע"כ אהובי ידידי נא ונא לטרורו בכל לב ונפש לתקוע אהבת רעהו בלב.

כעת הוא מביא פסוק, שתכף נקרא את כולו בנביא זכריה:

ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם כתיב

המדה שהיא היפך אהבת ישראל, שנאת חנם שהיא סבת החורבן שלנו^ק, מתחילה במחשבה, מהיחס במחשבה לאותו יהודי שאינו עמיתי בתורה ומצוות, "אבינון" בתורה ומצוות. יש פה פסוק מופלא בנביא, שלא רק שאין לעשות דבר רע, להתנקם בנקמה אפילו הכי קלה במי

עח ויקרא כב, כא.

עט צפניה ג, ט.

פ שיעורי ד' שבט ח"א (נדפס בגליון בשלח), ט"ו בשבט (נדפס בגליון יתרו) ושבת יתרו (נדפס בגליון משפטים) השתא.

פא יומא ט, ב.

"כל איש ישראל... כאיש אחד חברים"^ח. אם יש פירוד, איפה הוא פוגע? לא תמיד רואים שהפירוד פוגע באבר מסוים מכל האברים. קודם כל הוא פוגע בלב, במה שהבעל שם טוב קרא "לב ישראל חי"^ט. פירוד בין האיברים פוגע בלב שלנו, ח"ו, שהוא עצם החיות. כתוב בכוזרי^י, ובעוד ספרים, שעם ישראל הוא הלב של האומות. כך, בתוך עם ישראל הצדיקים הם הלב. יש צדיקים שבבחינת עינים, "עיני העדה"^{יא}, אבל הצדיק

הוא הלב^ב – "לב ישראל חי" – והפירוד פוגע בו. יש כמה סיפורים^ג, כמו אצל אדמו"ר האמצעי, שהחטאים והפירוד בין הנשמות פוגע בו, עושה אותו חולה, כמו שכתוב "שכינתא מרעא בגלותא"^ד.

א"כ אנחנו היות כולנו כאיש א' ממש תיכון העבודה בלב ומכלל הן כו'.

רק אם נהיה כולנו יחד תיכון העבודה שלנו בלב. קודם דברנו על הצדיק הספציפי שהוא הלב המיוחד של העם, אבל הדבר נכון גם לגבי הלב של כל אחד ואחד, בו העבודה שבלב – כדי שתכון העבודה שבלב צריך להיות יחד. זהו הסבר יפה לכך שלפני התפלה מקבלים^ה על עצמנו "ואהבת לרעך כמוך"^ו. כתוב^ז שאחרת התפלה

סח שופטים כ, יא.

סט הוספות לכ"ט (קה"ת, הוצאה שלישית) אות קסט.

ע כוזרי מאמר שני אות לו.

עא במדבר טו, כד.

עב ראה גם הלכות מלכים פ"ג ה"ו.

עג בית רבי ח"ב פ"ג הערה א. הובא בד"ה "באתי לגני" תשי"א סעיף ו.

עד ע"פ תקו"ז תקון כו (קמב, ב). וראה תניא אגה"ק לא (שמסביר זאת דווקא על הלב).

עה שער הכונות דרושי ברכת השחר (וראה גם ספר החזיונות למהר"ח ח"ד אות כא). שו"ע אדה"ז או"ח מו, יא.

עו ויקרא יט, יח.

עז דרך מצותיך מצות אהבת ישראל פ"א.

שלחשוב רע על מישהו יותר גרוע מלדבר עליו לשון הרע – המחשבה הרעה היא המקור של לשון הרע בדיבור, ולכן צריך לחשוב שהמחשבה הרעה על מישהו היא כמו מחשבת עבודה זרה ממש.

יש ענין ללמוד תניא בעל פה. היו, וישנם עדיין, חסידי חב"ד שהיתה להם קבלה שאם רוצים ללמוד קטע בעל פה – הקטע הכי חשוב הוא מה שקראנו עכשיו, סוף אגרת הקדש כב. מצמצמים שאם מישהו רוצה לזכור רק משפט אחד – שישנן את הפסוק מזכריה "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם". "המעשה הוא העיקר" – שנקבל קבלה טובה לפחות לזכור את המשפט הזה. שוב, איני יודע את המקור הראשון, אבל יש מסורת שהמשפט הזה, שהוא בעצם פסוק מפורש, הוא עיקר התניא.

התנאי למהפך הגאולה

רק כדי להשלים את הנושא, נקרא את הפסוקים בזכריה ח'⁹. אלה פסוקים של מעבר מגלות לגאולה, ה' מדבר על העבר ועל הניגוד שלו בהווה:

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר הֵייתֶם קָלְלָה בְּגוֹיִם בַּיַּת יְהוּדָה וּבַיַּת יִשְׂרָאֵל כִּן אֲזַשִּׁיעַ אֶתְכֶם וְהֵייתֶם בְּרָכָה אֶל תִּירְאוּ תַחֲזִיקְנָה יְדֵיכֶם. כִּי כֹה אָמַר הוֹי צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהָרַע לְכֶם בְּהִקְצִי אֲבֹתֵיכֶם אֲתִי אָמַר הוֹי צְבָאוֹת וְלֹא נִחַמְתִּי. כִּן שָׁבַתִּי זָמַמְתִּי בְּיָמַי הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת יְרוּשָׁלַם וְאֶת בַּיַּת יְהוּדָה אֶל תִּירְאוּ.

כל משך הגלות ה' הלך אתנו קשה וכעת הוא רוצה ללכת אתנו טוב. בכל אופן, צריך לעשות משהו לשם כך. בפסוקים הבאים אומר הנביא, כפי שמסבירים המפרשים⁹, מה צריך לעשות כדי לזכות לשינוי ההתייחסות של הקב"ה:

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוֹ אָמַת אִישׁ אֶת יְרֵעָהוּ אָמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשִׁעְרֵיכֶם. וְאִישׁ

שעשה לי רע, "לא תקם ולא תטר"¹⁰, אלא שאסור לחשוב ולהתבונן ברע שיש בְּרַע (זה לא סתם לשון נופל על לשון, אלא שצריך להפוך את הרע לְרַע, לחזק את הקשר עם הַרַע מפני המצאות הרע שבו, שהגם שנמצא – "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"¹¹, לכל אחד יש רע – איני מתבונן בו כלל אלא מסתכל בשרשו של "אחי ורעי" שכולו טוב, סוד "שכל [לשון הסתכלות] הנעלם מכל רעיון [מקור השער 'רע' כמבואר במ"א¹²]. צריך לסלק את המחשבה על רעת הזולת מכל וכל. שוב, זהו פסוק שאומר לא לחשוב בלב את רעת השני. על המחשבה שאיזה יהודי הוא רע הוא אומר:

ולא תעלה על לב לעולם ואם תעלה יהדפנה מלבו כהנדוף עשן וכמו מחשבת ע"ז ממש. כי גדולה לה"ר כנגד ע"ז וג"ע וש"ד. ואם בדבור כך כו' וכבר גודע לכל חכם לב יתרון הכשר המח' על הדבור הן לטוב והן למוטב. וה' הטוב המברך את עמו בשלום ישים עליכם שלום

וחיים עד העולם כנפש או"נ מלו"נ [אוהב נפשם מלב ונפש].

יכול להיות שכל מה שאתה חושב הוא נכון, כמו שבלשון הרע יתכן שהכל אמת – אבל עדיין יש איסור לשון הרע¹³, ששקול כנגד שלש העבירות החמורות. הסוף החזק של האגרת הוא

אם מישהו רוצה
לזכור רק משפט
אחד – שישנן את
הפסוק מזכריה
"ואיש את רעת
רעהו אל תחשבו
בלבבכם".
"המעשה הוא
העיקר" – שנקבל
קבלה טובה
לפחות לזכור את
המשפט הזה

פב קהלת ז, כ.

פג ראה שעשועים יום יום פרשת פקודי הערה לו.

פד פיוט "אל מסתתר" מתלמיד הרמ"ק. ראה תו"א לך לך יא, א.

פה רמב"ם הלכות דעות פ"ז ה"ב. הובא במג"א או"ח קנו סק"ב ובשו"ע אדה"ז שם ס"י ובשאר אחרונים.

פו זכריה ח, יג"ז.

פז ראה מלבי"ם עה"פ.

מחשבה רעה על השני היא מקור לשקר. המחשבה רעה היא כבר כניעה לעלמא דשקרא

אמת^א (שבסנהדרין היינו "יקוב
הדין את ההר"^ב), אבל מדת
אהרן היא "מותר לשנות מפני
השלום"^ג. להלכה^ד, לא רק
מותר לשנות אלא מצוה לשנות
— זהו סוג של שקר, שלא רק
מותר אלא אפילו מצוה. העולם

הזה הוא עלמא דשקרא, והמתקת העולם הזה
היא מיניה וביה.

מה עיקר ההקשר שמותר כאילו לשקר בו,
לשנות בו מפני השלום? "מדבר שקר תרחק",
זהו הדבר הכי גרוע, אבל יש הקשר שבו הוא
מותר ומצוה — לעשות שלום בית בין איש
ואשה. יש לכך הרבה דוגמאות. [אצל אברהם
ושרה הקב"ה שינה^ה]. נכון. איש ואשה הם גם
הקב"ה וכנסת ישראל. כתבנו לאחרונה^ו שגם
בשמירת הברית יש מדת האמת ומדת השלום
וצריך ביניהם ביצוע, פשרה. טוב להיות איש
אמת ו"אמת מארץ תצמה"^ז — כל הענין
שלנו, במיוחד בקשר לשלמות הארץ, הוא
להיות אמתיים, אמת עד הסוף. איך התכונה
הזו הולכת יחד עם שלום? לא סתם שלום, אלא
"משפט שלום" — משפט הוא גם דין, אבל
כאן משפט שמביא שלום, המתקה מיניה וביה,
הביצוע, פשרה.

נאמר גימטריא: בנבואה הבאה בזכריה כתוב
לגבי הגאולה "והאמת והשלום אהבו"^ח —
בגימטריא 853, היפוך ספרות של משיח (358).
צריכה להיות אהבה בין שני האחים, שרש משה
ושרש אהרן, האמת והשלום. דווקא למשיח,

אֶת־רַעַת רֵעֵהוּ אֶל תַּחֲשְׁבוּ בְלִבְכֶם
וּשְׁבַעַת שֶׁקֶר אֶל תֵּאָהְבוּ כִּי אֶת־כָּל
אֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי וְנָאִם הוּא.

בפסוק הראשון ב"אלה
הדברים אשר תעשו" כתוב
"דברו אמת איש את רעהו
אמת ומשפט שלום וגו'". מה

הן שתי ה"אמת"? האבן עזרא מסביר כפשט,
שיש אמת בסתר ואמת בגלוי — "דברו אמת
איש את רעהו" היינו בינם לבין עצמם ואילו
"אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם" היינו
בבית משפט, בגלוי.

על הפסוק הבא, "איש את רעת רעהו אל
תחשבו בלבבכם, ושבעת שקר אל תאהבו",
הוא כותב "הנה אסור לחשוב רע בלב, וגם
בפה להשבע בשקר". כנראה יש קשר ביניהם
— אם האדם חושב רע בלב הוא מגיע לשקר
בפה. מחשבה רעה על השני היא מקור לשקר.
המחשבה הרעה היא כבר כניעה לעלמא דשקרא,
וממנה אתה יכול להגיע לכל מיני שקרים, עד
כדי שבועת שקר.

אמת ושלוש

הפסוק "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם"
הוא גם מקור ללימוד בסיום פרק א בפרקי אבות,
"על שלשה דברים העולם קים — על הדין ועל
האמת ועל השלום"^פ. בפשט הפסוק יש כאן
רק שני דברים — "אמת" ו"משפט שלום" —
אבל המשנה מחלקת בין המשפט־הדין לשלום.
חז"ל^פ מסבירים ש"משפט שלום" הוא משפט
שיש בו שלום — ביצוע, פשרה עדיפה מדין^ק. כל
פעם שבאים לשאול איך להתנהג, איך להגיב —
זו איזו מחלוקת בין אמת לשלום. בשביל משיח
צריך "אמת ומשפט שלום", שהוא חיבור בין
שרש משה לשרש אהרן — "משה אמת ותורתו

פח אבות פ"א מי"ח.

פט סנהדרין ירושלמי פ"א ה"א

צ סנהדרין ו, ב. ראה גם מלכות ישראל ח"ב מאמר
"יסודות המנהיגות היהודית" פ"א (ובפרט שם הערה כז).

א תנחומא קרח י"א.

בב' יבמות צב, א.

ג יבמות סה, ב.

ד שו"ע אדה"ז או"ח קנו, ב.

ה ראה בראשית יח, יג וברש"י.

ו ראה תשורת יין משמח מחתונת משפחת דאום
השתא, בתורה "אחור וקדם".

ז תהלים פה, יב.

ח זכריה ה, יט.

אבל כתוב "והאמת והשלום אהבו" – צריך לאהוב את שניהם יחד. לא מוותרים על האמת, וצריך לגלות את הרצון החזק שלמעלה מהשכל – ה"עם קשה ערף" – ועל ידי כך להמשיך את ה"וסלחת", למעלה מהשכל של הקב"ה.

המיוחד שלנו, יהודים, שיש לנו כח לשאת הפכים. נשיאת ההפכים שלנו היא לשאת את ההפכים של האמת והשלום. עוד פעם, לא שונאים אותו לא חושבים עליו רע. דבר מוסכם אצלנו, שאם מדובר בחילים בצומת, כולם מסכנים. אולי עיקר הווארט היה הדבר הראשון – שהרשע הוא אביון, "לא תטה משפט אבינך בריבו".

בכל אופן, הסברנו שגם בעימות צריך לראות את התמונה הכללית, את סוד הגלגולים שיש כאן. [מה התמונה הכללית של חומש?] חומש הוא הלב של ארץ ישראל, וצריך את שלמות הארץ. בשביל שתבוא הגאולה ויבוא משיח צריך להתמסר לשלמות הארץ, אבל לא לפגוע בשלמות העם^ק. זהו 'קונץ' – לכל מושג נשיאת ההפכים אדמו"ר הזקן קרא 'קונץ'. יש משהו בחסידות בכלל שהכל 'קונץ', הכל קונצים. מצד אחד צריך להיות תמים, "עם קשה ערף", למעלה מטעם ודעת, לא ללכת אחרי השכל, ועם זאת חיים כל הזמן באיזה קונץ, כמו שחיים בשטות דקדושה^ק, וה'קונץ' הכי גדול הוא אמת ושלוש^ק, שישכנו יחד באהבה, "והאמת והשלום אהבו".

ג. ירידה צורך עליה ירידה מהאמת לשקר צורך עליה לאמת לאמת

העולם הזה הוא "ירידה צורך עליה"^ק. כל

קג בענין שלש השלמויות ראה תיקון המדינה פ"ו, ובכ"מ. קד כפי שמוסבר במאמר ד"ה "באתי לגני" תש"י פ"ג ובביאוריו.

קה ראה גם שיעור אור ליה' חשון ע"ה. קו לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ. ראה אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רד; שיעורי כ"כ"א חשון תש"פ (והבאים אחריהם).

שהוא חזרה של משה כ"גואל אחרון"^{צט}, יש יותר נטיה לאהרן. גם בהתחלה מתקיים בהם "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד"^פ. בכל אופן, משה נצטוו מפי עליון לפרוש מהאשה^{קא} – אין לו בעיה של שלום בית, לא צריך לשקר אף פעם. כדי שהוא יוכל לשמור על האמת הצרופה שלו ה' אמר לו לפרוש מהאשה. אבל משיח לא יפרוש מהאשה^{קב}, הוא צריך שלום בית, ממילא עליו לאמץ יותר את מדת השלום.

נשיאת הפכים

נחזור: שני הפסוקים בזכריה של "אלה הדברים אשר תעשו" הם כלל גדול של פרשת משפטים בתורה. כל פרשת משפטים היא כדי לקיים את הפסוקים האלה, שהם התנאי שהקב"ה ישנה את דעתו ואת דרכו כלפינו, שבמקום להרע ח"ו רק ייטיב אתנו, בגשמיות וברוחניות. אצל כל אחד ואחד עיקר העבודה הוא אפילו לא לחשוב משהו רע על השני, ולדעת שמחשבה כזו היא מחשבת עבודה זרה ממש – כפי שכותב בתניא. [אבל לפעמים המריבות הן לא בין שני יהודים – יש שרוצים לעשות מצוה ויש מי שמפריע. לא שני בעלי דין, אלא מי שרוצה מצוה ומי שמפריע]. כשאתה מדבר איתו במחסום – יש כאן דיון בין שני יהודים. כשאתה מתעקש להמשיך, למעלה מטעם ודעת, ואתה לא מתחשב בו אתה הולך עם האמת, עושה את המצוה. לא אמרנו כאן לוותר על שום מצוה – דברנו על עבודה שלמעלה מטעם ודעת. הנקודה כאן היא נשיאת הפכים של אמת ושלוש. אצל צדיק, אצל משיח, השלום מקבל יתר חשיבות.

צט "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון" – ראה שמות רבה ד, ב; זהר ח"א רנג, א; שער הפסוקים ויחי; תו"א משפטים עד, ג.

ק תהלים קלג, א. ראה הוריות יב, א; תנחומא שמות כז. קא שבת פד, א.

קב ראה רוחו של משיח מאמר "אשתו כגופו בדור הגאולה" עמ' קג; מעין גנים ח"ב פרשת תצוה הערה ה; בעתה אחישנה פ"ו הערה לו; הטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" הערה נה וסביבותיה. ובכ"מ.

המיוחד שלנו, יהודים, שיש לנו כח לשאת הפכים. נשיאת ההפכים שלנו היא לשאת את ההפכים של האמת והשלוש

הכלים ונפילת רפח ניצוצין למציאות עלמא דשקרא. צריך לברר ולהוציא את כל הניצוצות עד שעולים למקום יותר גבוה מנקודת המוצא של האור הראשון, "כל אור חוזר חוזר לקדמותו ממש"^{ק"ג}, ודווקא זה מגלה את העצמות למטה בעולם

הזה. לשם כך ה' ברא את העולם, להיות לו יתברך דירה בתחתונים^{ק"ד} דווקא. לכן, כשאנחנו דנים דין אמת לאמתו אנו נעשים שותפים לקב"ה במעשה בראשית^{ק"ט}.

זו התבוננות פשוטה, שיש אנשים שרוצים להשאיר רק באמת, בלי להתמודד עם השקר בכלל – רוצים לקיים רק "מדבר שקר תרחק", עם יג הדרשות. יג הדרשות הן כנגד יג מדות הרחמים, שהאמצעית שבהן היא מדת "ואמת"^{ק"ט}, "אמת ראה ונפל על פניו"^{ט"ז}. כל יג המדות הן רחמים, אבל רחמי אמת, והכל בשביל שנגיע לאמת לאמתו. דווקא מי שדן דין אמת לאמתו מעלה גם את השקר (בסוד השלוש), והרמז "הדין דין אמת לאמתו"^{ק"ז} עולה אמת שקר!

ירידה מאור לחשך צורך עליה לאור חדש

אפשר להרחיב את ההתבוננות הזו, לנושא כללי שדברנו עליו הרבה פעמים^{ק"ח} – שלשה שרשי נשמות בעם ישראל, משלשה קוים, שכל אחד מסתכל על המציאות בצורה אחרת. עד עכשיו דברנו על אמת לעומת שקר, אבל יש

פעם שיורדים מחומש צריך לחשוב שיורדים על מנת לעלות מחדר עוד יותר, עילוי אחר עילוי. בכל מה שדברנו יש עוד כלל יסודי: אמרנו שהעולם הזה הוא עלמא דשקרא, עולם השקר. לפני שהנשמה ירדה לעולם הזה היא היתה בעולם האמת, "חי הוי'

אשר עמדתי לפניו"^{ק"י}. כמו שאמרנו, גם בתוך העולם, עם כל ה"מדבר שקר תרחק", צריך לרדת מהאמת המוחלטת אל הסבלנות והיחס התמים אל מי שסביר להניח שהוא משקר, לכלול גם את השלוש ולפעמים לשנות מפני השלוש.

מהי התכלית של הירידה? צריך בסוף להגיע למקום גבוה יותר מהמוצא – אחרת זו לא "ירידה צורך עליה". העליה היא להגיע בסופו של דבר לאמת לאמתו^{ק"ח}. ממש כמו שאמרנו שכל תלמיד ישיבה צריך לשאוף להיות "דיין שדן דין אמת לאמתו"^{ק"ט}. ה' קיים "ותשלך אמת ארצה"^{ק"י} – ירידה מהאמת האלקית של עולם האצילות – בשביל לברוא את העולם הזה במדות החסד והשלוש^{ק"א}, אבל התכלית היא "אמת מארץ תצמח", כשהאמת שצומחת מלמטה, מהעולמות התחתונים **בריאה יצירה עשיה**, היא "אמת לאמתו"^{ק"ב}.

"אמת לאמתו" היא אמת שיש בה נשיאת הפכים. בשביל מה יורדים לשקר? גם בשקר יש ניצוצות – זהו כל הסוד של עולם התהו, שבירת

קז מלכים א' יז, א.

קח על "אמת" ו"אמת לאמתו" ראה בשיעור כ"ד מנחם אב ע"ח פ"ג (נדפס בגליון ר"ה ע"ט) וש"נ. על הירידה מאמת צורך עליה לאמת לאמתו ראה גם בשיעור ט' ניסן תש"פ (בנוגע לירידה מרב צורך עליה לרבי).

קט שבת י, א ובכ"ד.

קי דינאל ח, יב.

קיא בראשית רבה ח, ה.

ק"ב בריאה יצירה עשיה עולה גם ג"פ (ממוצע כל עולם) **אשה** – "אמת מארץ תצמח" היא אמת נשית של "אשה מזרעת תחלה" (ברכות ט, א), כמבואר במ"א (ראה הוספה לשכינה ביניהם פ"ז, נדפס בתורת יין משמח לחתונת משפחת דאום תשפ"ב בתורה "אחור וקדם").

ק"ג יג שער האמונה (אדהאמ"צ) פט"ו (ובהמשך שם). ובכ"מ.

ק"ד תנחומא נשא טז.

ק"ט שמות לד, ו (וראה אור תורה בהר אות קכב); עטרת צבי על זה לך לך צו, א; עטרת ישועה שש"פ אות מט).

ק"ט סנהדרין קיא, א.

ק"ז כלשון חז"ל – מגלה טו, ב; סנהדרין קיא, ב.

ק"ח ראה באורך בספר שלשה כתרים מאמר "עד מות הכהן הגדול" הערה קסד; שיעור ח"י מנחם אב ע"ב; שיעור ט"ז שבת ע"ח – ועוד.

שנשמתו מקו שמאל העימות הוא בין טוב לרע. יש תלמיד ישיבה שתופס ש'אנחנו הטובים והם הרעים'. אמנם "איש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם", אסור לחשוב על הרע של מישהו, אבל עצם התפיסה, המנטאליות, של טוב לעומת רע שייך לשרש נשמה מצד שמאל.

שוב, מקו ימין יש נשמות שאצלין המנטאליות היא אור לעומת חשך, שיש נאורים ויש חשוכים. בעיניהם בעולם הזה צריך להחליט אם תהיה נאור או חשוך. הקו האמצעי הוא אמת מול שקר, "אמת ליעקב"^{קכט}, והתכלית היא אמת לאמתו. מה לגבי הטוב והרע, מה התכלית של הירידה מעולם שכולו טוב לעולם התחתון שלנו, בו "כל מעשה העולם הזה קשים ורעים והרשעים גוברים בו"^{קל}? הירידה מטוב לרע היא כדי לעלות ל"טוב מאד"^{קלא}. חז"ל דורשים קלב ש"טוב מאד" כולל את ההיפך – את יצר הרע, את מלאך מות. כל הדברים הלא-טובים נכללים במלה "מאד". פשיטא ש"טוב מאד" יותר טוב מטוב.

סיכום

אם כן, יש כאן עוד נושא שלם, חוט מחבר של הנושאים שדברנו עליהם: כולנו מתחילים מנקודת אמת, להתעקש על האמת. אבל כאשר מתחילים לפעול בשטח, לשנות ולתקן את המציאות, נתקלים ב"עלמא דשקרא", יורדים ונכנסים לתוך השקר של העולם הזה. בסוף צריך להיות "אמת מארץ תצמח", דווקא על ידי שלומדים איך להתמודד עם השקר ואיך גם לדון את השקר לכף זכות, ולהגיע על ידי כך לדין אמת לאמתו, "והאמת והשלום אהבו", "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם" – המשפט של פרשת משפטים – שממשיך "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם".

מי שרואה את כל המציאות במושגים של אור לעומת חשך וגם מי שרואה את המציאות במושגים של טוב לעומת רע.

אצל מי שמשרש החסד, כמו אברהם אבינו, עיקר המוחין הוא אור מול חשך. "אברהם התחיל להאיר"^{קט}, "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור"^{קכ} הולך לפי חז"ל לקכא על אברהם אבינו. הענין שלו הוא אור – אור לעומת החשך.

העולם הזה, עלמא דשקרא, הוא עולם של "חשך יכסה ארץ"^{קכב}. יש גם חשך שקדם לאור, "ברישא חשוכא"^{קכג}, חשך עליון עליו נאמר "ישת חשך סתרו"^{קכד}. אבל יש את החשך של העולם הזה, אחרי האור של העולם העליון. היהודי יורד מאור לחשך, בשביל מה? בשביל להוציא מהחשך התחתון אור. כמו שדברנו^{קכה} לגבי יתרו, גר הצדק, האור שיוצא מהחשך הוא "כיתרון האור מן החשך"^{קכז}. ל"יתרון האור" קוראים "אור חדש"^{קכז} – שבחסידות מוסבר^{קכח} כאור ש"חדש להיות אור", אור שעד עכשיו היה בגדר עצם ולא אור בכלל. האור החדש, אליו עולים דווקא דרך הירידה לחשך, הוא משהו עצמי. כמו שאמת לאמתו היא עצם, שהוא נשיאת הפכים, כך אור חדש הוא עצם, שלא היה אור בכלל. אם כן, יש תהליך של אור-חשך-אור חדש, כמו התהליך של אמת-שקר-אמת לאמתו – כל האור והחשך הם כדי להגיע לאור חדש.

ירידה מטוב לרע צורך עליה לטוב מאד

יש גם זוג מושגים שלישי – אצל מי

קט שמות רבה טו, כ.

קכ בראשית א, ג.

קכא בראשית רבה ב, ג; זהר ח"א רנב, ב.

קכב ישעיה ט, ב.

קכג שבת עז, ב.

קכד תהלים יח, יב.

קכה ישעור שבת יתרו השתא – נדפס בגליון משפטים.

קכו קהלת ב, יג.

קכז ברכת "יוצר אור" (נוסח אשכנז וספרד).

קכח נתבאר במאמר ד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" להרה"צ ר' הלל מפאריטש (נדפס במגיד מראשית אחרית, גל עיני תשע"ג) ובסיום ביאורו להקדמת דרך חיים.

קכט מיכה ז, כ.

קל ע"ח שמ"ז פ"ד; שמ"ט פרקים ג"ו.

קלא בראשית א, לא.

קלב בראשית רבה ט, י.

חדש, שחדש להיות אור. בטוב – טוב מאד. שנוכה לכל השלשה – גם ל"אור חדש על ציון תאיר", גם ל"טוב מאד" וגם ל"אמת לאמתו". לחיים לחיים.

באותו אופן, הירידה לעולם היא ירידה מאור לחשך וגם ירידה מטוב לרע. כל פעם השלב השלישי, שלב העליה שאחרי הירידה, מוסיף חידוש: באמת – אמת לאמתו. באור – אור

הַלּוּמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ כל מה שקורה עם האדם, ובפרט עימותים בין יהודים, נובע מגלגולים קודמים – בחיים קודמים או בחיים האלה, במודע או שלא-במודע.
- ◆ בלי רוח הקדש לא ניתן להבין את התמונה המלאה.
- ◆ "והוי דן את כל האדם לכף זכות" – גם כאשר הוא רב אתך ופוגע בך.
- ◆ יהודי שאינו שומר תורה ומצוות הוא פשוט אביון – יש לרחם עליו ולהתפלל עליו.
- ◆ אין להטות את הדין כדי לקנוס את הרשע ואין לבטל את דבריו במחשבה שיש לו חזקת-שקרן.
- ◆ עיקר החינוך הוא להרחקת השקר ודבקות באמת.
- ◆ "מדבר שקר תרחק" היינו הרחקה מעצם הנחות העולם – "עלמא דשקרא".
- ◆ הדיין צריך להיות פקח – אך גם להתייחס בשוויון ובתמימות לשני בעלי הדין.
- ◆ על כל בן-תורה להביט על המציאות כדיין.
- ◆ צדיקי החסידות משדרים על אותו גל.
- ◆ עיקר עבודת ה' בדורות האחרונים הוא ברצון פשוט – למעלה מהשכל.
- ◆ נסיונות הם איה-הבנות של המציאות.
- ◆ הנהגה שלמעלה מהשכל גורמת לסליחת ה'.
- ◆ "כל אחד מתוקן מחברו" – בכל אחד יש טוב שאין בחברו; כל אחד מקבל את תיקונו מהטוב של חברו; גם כשהחבר פוגע בי הוא עושה לי תיקון.
- ◆ אסור להתבונן ברע שיש ברע.
- ◆ יש לשנן בעל-פה: "איש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם".
- ◆ מחשבה רעה על הזולת היא מקור השקר.
- ◆ שינוי היחס לזולת הוא התנאי לשינוי יחס ה' אלינו.
- ◆ אמת ושלוש הם משה ואהרן.
- ◆ משה פרש מן האשה ודבק באמת – משיח לא יפרוש מן האשה ויזדקק לשלוש.
- ◆ יהודי צריך לנהוג ב'קונץ' של נשיאת הפכים – מסירות נפש על האמת תוך נקיטת מדת השלוש.
- ◆ נשמות הימין רואות אור-חשך; נשמות השמאל טוב-רע; ונשמות האמצע אמת-שקר.
- ◆ יש לרדת מאור לחשך כדי לזכות ל"אור חדש".
- ◆ יש לרדת מטוב לרע כדי לזכות ל"טוב מאד".
- ◆ יש לרדת מאמת לשקר כדי לזכות ל"אמת לאמתו" – "אמת מארץ תצמח" דווקא מתוך מאבקי המציאות ב"עלמא דשקרא".

ראיה ברורה

קיצור מהלך השיעור

עיקר תורף השיעור לתלמידי ישיבת חומש – עיון בסוגיא בנגלה שבתורה – עסק בדיני ראיות לפי תורה. במצות "ונקי וצדיק אל תהרג" מזהירה התורה מהסתמכות על אומדן במקום על עדות ראיה, והדברים נלמדו מספר החינוך ומנחת חינוך. מתוך לימוד הסוגיא התחלקה תפיסת המציאות לראיה, בחירה וידיעה – כנגד חכמה בינה ודעת – מתוך מגמה ללמד כל אדם כיצד להסתכל על המציאות במבט של רבי ולדון אותה בהתאם. לקוצר הגליון נכנס כאן רק תורף השיעור הנוגע לענין – ומתקשר לחלקו הראשון של השיעור, שעסק בתפיסת מציאות נכונה בכלל ביחסי בין אדם לחברו – בלי הרחבות נוספות שעלו תוך כדי הלימוד. השיעור המלא יישלח אי"ה ברשימת התפוצה אליה ניתן להרשם בדוא"ל itiel@pnimi.org.il

זהירות מאומד הדעת

שעשה אותו בעיניהם ממש, ולא שיעידו עליו מצד אותות חזקות, אם יש אומדנא חזקה שעשה, ראיות טובות, אבל העדים לא ראו ממש – אסור להרוג בגלל הראיות החזקות. ועל זה נאמר ונקי וצדיק אל תהרוג, כלומר הזהר עד מאד לבל תהרוג אדם שיהא באפשרות שלא עשה מה שאמרו עליו שעשה. אם יש צל של אפשרות, ספק־ספקא שלא עשה מה שאמרו שעשה, לא הורגים אותו. וכן הוא מפורש במכילתא, שאמרו שם:

בפסוק "מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע"^א מונה הרמב"ם^ב מצוה חשובה אחת של דיינים. לפי הסדר של ספר החינוך זו מצוה פב – נקרא בפנים: שלא לחתוך הדין באומד הדעת. שלא יהרגו בית דין הנידון כי אם בעדים מעידין על אותו ענין שהוא נהרג עליו שראוהו

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. שיעור לתלמידי ישיבת חומש (ח"ב). כ"ד שבט תשפ"ב – כפ"ח.

א שמות כג, ז.

ב סהמ"צ מל"ת רצ.

ובחירה הכוונה לידיעת ה' ובחירת האדם, וכאן גם הידיעה וגם הראיה היא מצד האדם, כאשר איני סומך על הידיעה אלא רק על הראיה. לכאורה, המשמעות של ידיעה כאן היא אחרת, אבל בכל באופן המושג ידיעה אומר דרשני.

רוצים להבין מהי ידיעה. הדעת הכי מאפיינת את הנשמה של יהודי – לסטרא אחרא אין דעת, "אל אחר איסטרס ולא עביד פירין"¹ – וידיעה ודאי קשורה לספירת הדעת. הראיה שייכת לחכמה – "איזהו חכם? הרואה".² הצמד השני, ידיעה ובחירה, מנוסח בלשון רבי עקיבא "הכל צפוי והרשות נתונה"³. כלומר, אצל ה' הידיעה היא ראייה, "הכל צפוי", ה' רואה הכל, והבחירה נקראת רשות. תמיד מסבירים⁴ שהמשנה בפרקי אבות היא יי-הו-ה – "הכל צפוי [חכמה], והרשות נתונה [בינה], ובטוב העולם נידון [בפירוש מדות], והכל לפי רוב המעשה [מלכות]". כלומר, כאן הידיעה היא ראייה-חכמה והבחירה קשורה לבינה.

אם כן, יש לנו איזה מבנה של חכמה-בינה-דעת – ראייה-בחירה-ידיעה. רק כדי להסביר יותר טוב בפנימיות: כתוב "כלם בחכמה עשית"⁵ והזהר מפרש "כלם בחכמה אתברירו"⁶ – בירור שסומכים עליו, ודווקא עליו, אפילו כדי להרוג אדם. רַאֲיָה אֹתוֹת וְרַאֲיָה – לומר שרק הראייה היא ראייה אמיתית.

אומדנא בדיני שונים

בהמשך המנחת חינוך דן האם האיסור לדון לפי אומדנא נוהג רק בדיני נפשות – כפי שמשמע מדברי המחבר כאן – או גם בדיני ממונות. הוא מביא מחלוקת בנידון ונוטה לומר, באופן מחודש, שגם בדיני ממונות לא די בידיעה.

1 ע"פ זהר ח"ב קג, א. עיין ע"ח שמי"ח (הקליפות) פ"ב.
2 תמיד לב, א.

3 אבות פ"ג מט"ו.

4 **סוד ה' ליראיו** שער "השגחה - חדש תשרי" פ"ה.

5 תהלים קד, כד.

6 יא הובא בתניא אגה"ק כא בשם הזהר (ראה טעמי המצוות פרשת עקב).

ראוהו רודף אחר חברו להרגו והתרו בו ישראל הוא, בן ברית הוא, אם הרגת אותו תהרג, והעלימו עיניהם שלא ראו בהכותו אותו, ומצאוהו מיד הרוג ומפרפר והסייף מנטף דם מיד ההורג, שומע אני יהא חייב, תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרוג. הרי שמפני שהעלימו עיניהם בעת ההכאה נפטר זה. במקור⁷ כתוב שהעדים העלימו עיניהם לרגע או שהרודף וההרוג נכנסו לאיזו חורבה ולא ראו אותם לרגע. קרה מה שקרה, ומיד, כעבור כמה שניות, נכנסו אחריו וראוהו מפרפר והדם נוטף והחרב ביד ההורג – לא הורגים בעדות זו, זהו אומד הדעת.

וכשר הדבר וראוי להיות כן, שאילו התירה התורה להקים גבולי העונש באפשרות הקרוב יצא מן הענין לפעמים להקים גבולי העונש באפשרות רחוק עד שנמית בני אדם לפעמים על מה שלא עשו, כי יש לאפשרות רוחב גדול.

אין לדבר סוף, לאפשרות של אומדנא יש רוחב גדול, והיא תתדרדר מהריגה באומדן קרוב מאד לוודאות לכך שיהרגו אנשים על סמך אומדן רחוק מאד.

ודע זה והביעהו כי דבר ברור הוא, ולפיכך סגר יתעלה זה השער וצוה אותנו על זה, וכל פקודי השם יתברך ישרים.

ראיה בחירה-ידיעה

המנחת חינוך אומר (לשון שמופיעה בעוד ספרי הלכה):

וזה נקרא עדות בידיעה שלא בראיה,

בסיפור שמתואר המכילתא אני יודע מה קרה, אבל לא ראיתי. יש כאן מינוח חדש, צמד מושגים חשוב – ידיעה וראיה. כשאני אומר צמד מושגים שמופיעה בו ידיעה, מה בא לי לראש? הנושא הכי עמוק בחקירה, שאנחנו מדברים עליו הרבה⁸ – ידיעה ובחירה⁹. בידיעה

ג סנהדרין לו, ב.

ד ראה שיעור ה' תמוז תש"ע; ח' סיון תשע"ו; ב' טבת תש"פ. ועוד רבים.

ה ראה הלכות תשובה פ"ה ה"ה – ובכ"ד.

היום דיני נפשות, אבל אצלי יש בהחלט ספק מה יהיה הדין אם הנואף והנואפת יטענו שלא היה שם גמר מעשה – שאלה גדולה אם הורגים אותם. זו שאלה גדולה, לדינים מומחים, האם באמת כמו הנהר והמים – לא יתכן כלל וכלל שלא גמרו את המעשה בגלל "אש בנעורת" ולכן הורגים אותם על הידיעה בלי ראייה. לדעתי לא, יש מציאות שלא חייב להיות גמר מעשה, כמכחול בשפופרת. אפשר לומר שיש כעין 'רידת הדורות' בתוקף היצרא דעריות, פחות 'אש' (עקב בטול יצרא דעריות לזמן מה – יחד עם בטול היצרא דעבודה זרה¹) – שהשאיך 'רשימו' גם כאשר החזירו את היצרא, וכן העדר יצרא דעבודה זרה משפיע גם על החלשת יצרא דעריות). לכן יתכן חיפוש קרבה, חום ורכות² בלי להגיע לגמר מעשה, ודוק היטב בכל זה. כל זה מאמר מוסגר.

בחירה בעדות

בכל אופן, פתחנו עכשיו סוגיא גדולה מאד של ידיעה מול ראייה והוספנו את המושג בחירה. מה יכול לשמש כאן המושג בחירה? נזכיר בקיצור עוד דין שנכלל כאן בחינוך בדיני המצוה (שנקרא דין "עדות מיוחדת"³):

שאינן עדותן מצטרפת אפילו מעידים בעבירה אחת עד שיראו שניהם כאחד, ועוד שיהיו רואין זה את זה בשעת המעשה, להוציא אם האחד ראהו מחלון זה והאחר מחלון אחר ואין יכולין לראות זה את זה

והוא כותב עוד כלל:

ועוד נכלל בכלל לאו זה, מי שהעידו עליו שני עדים שראוהו שעבר עבירה אחת כגון שהאחד

ג, סוד "כצאת השמש בגבורתו" לע"ל) = "ובחרת בחיים" (דברים ל, יט). **אש בנעורת** = 1029 = 3 פעמים 343 (היינו שהיחס ביניהם הוא 2:3).

יז יומא סט, ב - עיי"ש.

יח הכל קשור לעלית החולשה הנשית - כפי שנתבאר בשיעור שבת יתרו ח"ג הנדפס לקמן בגליון - המחלישה את "רוח שטות" הגבירת (!) של אשה מנאפת (סוטה ג, א), ודוק.

יט מכות ו, ב.

הוא אומר שיתכן שגם בעל החינוך יסכים איתו שצריך ראייה גם בממונות, ורק נוקט בדוגמה של נפשות כי בה עוסק הפסוק ("ונקי וצדיק אל תהרג"), ומוסיף חילוק בין עבירה על מצוה לעבירה על דין תורה – אפשר לומר כאן שאם ידונו בממונות לפי אומדנא יעברו על הדין, אבל לא על המצוה המפורשת בתורה, עליה עוברים רק כשדנים דיני נפשות באומדנא. על כל פנים, הוא אומר, פשוט שדיני מלקות שוים בענין לדיני נפשות.

אחר כך הוא מביא דוגמה בה לכולי עלמא סומכים על אומדנא:

ובעריות פסקין דאין צריכים העדים לראות כמכחול בשפופרת, רק אי שוכבים זה על זה כדרך המנאפים,

למה סומכים כאן על סוג של ידיעה, ואין צורך בראייה? הוא מביא מהראשונים:

דאף דהוי ידיעה לחוד, מ"מ מחמת אש בנעורת אומדנא כזו מהני אף בדיני נפשות

בגלל הטבע של עריות, שהוא "כאש בנעורת"⁴, האומדנא עוזרת. הוא לא כותב, אבל יש מי שאומר⁵ שבעצם באומדנא יש כמה רמות כלליות. "אנן סהדי" יותר חזק מכל אומדנא

רגילה, אפילו מהרוג עם דם מטפטף – "אנן סהדי" שהטבע לא נפסק, לא נשבר. אם ראיתי שיש מים בנהר אתמול, אומדנא שעדיין שם – זו לא סתם אומדנא. ידוע⁶ שהיו שנוהרו גם מאומדנא כזו בענין גשם – קודם ירד גשם וכעת שואלים אם יש בחוץ והם עונים 'איני יודע'.

עברת את הנהר – יש שם מים? 'לא יודע'. יתכן שזו זהירות נגד ההלכה. אומדנא כזו נקראת "אנן סהדי"⁷ שהטבע נשאר. לגבי עריות הטבע הוא "אש בנעורת", ולכן הורגים על אומדנא.

יש בענין רמזים יפים שאולי נשלים⁸. אין

יב סוטה מח, א.

יג וראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'אומדנא'.

יד ראה ליקוטי סיפורים [פרלוב] מדור הבעש"ט אות כב.

טו ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'אנן סהדי'.

טז ורמז אחד: עריות = 686, פעמיים 343 (גשם, ז בחזקת

עם הצבא וכל מה שרצינו לנגוע בו^{כג}. יש בחירה בנפש מה אני רוצה לראות, מה נשאר אצלי – זו בחירה מצד הבינה. בכל אופן, בידיני עדות, הבחירה הזו לא טובה – אם כל אחד משני העדים ראה דבר שונה זו לא ראייה אלא בחירה. בשביל עדות ראייה צריך לראות אותו דבר.

רבי – ראייה בחירה יידיעה

אם כן, יש לנו כאן ראייה בחירה יידיעה כנגד חכמה בינה דעת:

ראיה מובהקת ושלמה מצד החכמה. בחירה מה לקלוט מצד הבינה. צריך לדעת שכאשר קורה משהו בחיים כל אחד קולט רק ממד מסוים, לא קולט הכל, והוא מגיב לפי הדבר החלקי שקולט. לכן יכולים לצאת כל מיני דברים לא מתקונים, עלילות ותחבולות כמו שקראנו בתניא^{כד} – שאדם מגיב לפי החלק שראה, אבל לא קלט הכל. זו תגובה לא טובה, עליה כתוב "ונקי וצדיק אל תהרג".

אחר כך יש ידיעה מצד הדעת – מתחיל מידיעה מתוך אותות חזקות, ואז יכול להתדרדר לאותות חלשות ואתה לגמרי מעוות את הדין. יש דרגות שונות של אומדנא – "דעת עליון" ו"דעת תחתון"^{כה}, "אנן סהדי" וסתם אומדנא. אמרנו כחומר למחשבה שכנראה בדור שלנו צריך לתת עוד יותר תוקף לדין שלא הורגים לפי אומדנא, ולחדש שכך יהיה אפילו בעריות. כלומר, שבדור שלנו, בגלל הבלבול של נשמות והגלגולים, צריך עוד יותר להזהר מלדון לפי אומד הדעת. אי אפשר לדון לפי אומד הדעת – בשום דבר! כשם שבעבודת ה' אי אפשר לסמוך בדורות האחרונים על השכל^{כו}, כך גם בבחינת המציאות באומדן נכון^{כז}.

מעיד עליו שעשה מלאכה בשבת והאחד שעבד עבודה זרה, שזה אינו נדון בעדותם, שנאמר ונקי וצדיק אל תהרוג. וכן אמרו זכרונם לברכה [מכילתא כאן] היה אחד מעידו שראהו עובד לחמה ואחד ללבנה שומע אני יצטרפו, תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרוג.

איך יכולות להיות הדוגמאות האלה? הרי אם לא ראו באותו זמן, או שראו באותו זמן אבל לא ראו אחד את השני – זו לא עדות. איך יתכן שהכל בסדר, שאחד ראה מכאן ואחד מכאן וראו אחד את השני – לא "עדות מיוחדת" – ובאותו זמן אחד אומר שראיתי שמחלל שבת ואחד אומר שראיתי שעובד ע"ז, או שאחד אומר שראיתי שהשתחוה לחמה ואחד אומר שראיתי שהשתחוה ללבנה? מה המציאות כאן? [אפשר לומר שאותו מעשה, וכל אחד חשב על ממד אחר בו, או שחשב שמתכוון למשהו אחר]. כאן נכנס הממד של בחירה.

נסביר כאן נקודה שפתחנו קודם – אמרנו שחכמה עושה בירור. סתם בירור בתורה הוא כמו בורר בר מן הפסולת או פסולת מן הבר, כמו באיסור שבת. זהו הבירור בחכמה – "כלם בחכמה עשית", "כלם בחכמה אתברירו". בינה היא "אזן מלין תבחון"^{כח}. מה בין בירור (של חכמה) להבחנה (של בינה)? בדיוק הווארט הזה. אם יש זמן שיש פה גם חמה וגם לבנה, הבינה בוחרת ממה להתרשם.

בינה היא הפנמה וקליטה^{כט}. כתוב על חכמה "כולם נסקרים בסקירה אחת"^כ – רואה בבת אחת כל מה שקורה. קצת חוזר למה שדברנו על גלגולים – החכמה סוקרת את כל הגלגולים. אבל הבינה מתייחסת לפרטים, היא בוחרת מתוך כל התמונה ממה להתרשם. זהו גם הדבר הכי עמוק ביחסים בין אנשים – בדוגמה של עימות

כג בח"א של השיעור – נדפס לעיל.

כד באגרת הקדש כב שנלמדה בח"א של השיעור.
כה ע"ח שכ"ה (חסדים וגבורות) דרוש ב (מ"ק); סידור
עם דא"ח ד"ה "מזמור לתודה" (מד, א). ובכ"מ.

כו לוח "היום יום" ו"ב טבת – וכנ"ל בח"א של השיעור.

כז איוב יב, יא; לד, ג.

כח ראה שער היחוד פ"ב ובכ"מ.

כט ר"ה יח, א. וראה המשך תרס"ו ד"ה "וספרתם" (עמ' ריג).

ברכת סיום

בכל אופן, סך הכל מה שדברנו היום הוא התייחסות נכונה לאנשים. רק פתחנו נושא. יש עדיין הרבה מה לברר. שתהייה הצלחה רבה ומופלגה, שכל אחד יצא דיין אמת, דן דיין אמת לאמתו, ושיהיה שותף לקב"ה במעשה בראשית^{כט}, ואז ודאי ה' ילך אתנו, יסכים למעשינו ורצוננו במה שנעשה.

שבזכות כל זה, נזכה לעשות נחת רוח ליוצרנו [אמן!] שהוא ישמע את שועתנו [אמן!] ושיהיו רק בשורות טובות, ישועות ונחמות, וגם נקמות של הקב"ה, שלפי האבן עזרא בסוף התורה^ל גם אנחנו נשתתף אתנו. לחיים לחיים.

כט ראה שבת י', א.
ל דברים לב, מג.

נאמר רמז: מי שיש לו גם ראייה, גם בחירה וגם ידיעה – חב"ד לפי הסדר – הוא רבי. בסופו של דבר, כל אחד צריך להיות רבי^{כח} – כנראה התקשרות לרבי עושה אותך רבי, נותנת לך מבט של רבי. הרבי נותן לך חוש בראייה, לראות את כל התמונה יחד, "כולם נסקרים בסקירה אחת". אחר כך, הוא מאפשר לך לבחור מה לראות. יתכן שאחד השתחוה לחמה, ללבנה וגם עשה אפצ'י. אתה צריך לבחור אם לראות דבר בעל משמעות או דבר שולי שאין בו שום משמעות, שרק מבלבל לך את הראש. אם רואים את כל התמונה ובוחרים נכון במה להתמקד אפשר גם להגיע לאומדנא טובה כלפי המציאות – לא לדון את המציאות לפי אומדנא, אבל כן לדעת איך לפעול בתוכה נכון.

כח שיחת הושענא'רבה תשנ"ב.

שיעור

ארבע מהפכות בלימוד תורה

עלית האשה בארבע המהפכות

ולהעניקה גם לאשה.

לכן, למרות שרק המהפכה השלישית עוסקת במישרין בעלית מעמד האשה, להיות שוה בקומתה לאיש, נכון להתבונן על כל ארבע המהפכות כעליה פנימית של הנשיות:

מהפכה ראשונה: "כתבונני לדורות"

הדבר הכי בולט במהפכה הראשונה^א – כתיבת התורה שבעל פה, עליה נאמר בפירוש "מלכות פה – תורה שבעל פה קרינן לה"^ב. היחס בין התורה שבכתב לתורה שבעל פה הוא בין איש ואשה^ג (עד המהפכה האיש היה מיוחס יותר – הוא הונצח באותיות הכתב, בניגוד לאשה הצנועה שלא הונצחה. מדורות התנאים ואילך, בזכות כתיבת התורה, החידושים והמסורות מופיעות בשם אומרם. גם קודם לכן

ח את ארבע המהפכות ניתן להקביל לאותיות שם הוי' ב"ה מלמעלה למטה (ראה בשיעור הנ"ל הערה א), כהשתלשלות של ירידה, אך לפי האמור בפנים אפשר גם להקביל לשם הוי' מלמטה למעלה, כההליך של עלית הנוקבא, ואזי ה תתאה וזה עילאה – שתי בחינות הנוקבא – הן המהפכה הראשונה והשלישית, ומובן מדוע דווקא בהן מופיעה עלית הנוקבא במובהק.

ט הקדמת תקו"ד י, א ("פתח אליהו").

י כפי שנדרש (מדרש משלי א, ח. וראה זהר ח"ב רעו, ב) גם על הפסוק "שמע בני מוסר אביך [תורה שבכתב] ואל תטש תורת אמך [תורה שבעל פה]" (משלי א, ח), ומופיע גם ביחס בין שני הגרים הגדולים, יתרו ורות – העולים תורה תורה (ממוצע כל שם) – כאשר ביאת יתרו קדמה (כתנאי) למתן תורה שבכתב ואילו רות שייכת לתורה שבעל פה (כפי שנתבאר בח"ב של השיעור, נדפס בגליון משפטים).

תהליכים היסטוריים – עלית הנוקבא

במהלך הדורות התחוללו ארבע מהפכות בלימוד התורה – מהפכת כתיבת התורה שבעל פה, מהפכת לימוד תורה בשכה, מהפכת לימוד תורה לנשים ומהפכת לימוד תורה לאומות העולם^א. המודעות ההיסטורית בכלל שייכת לספירת המלכות (בה נוגעים שינויי הזמנים^ב, "הוי' מְלֶךְ, הוי' מְלֶךְ, הוי' מְלֶךְ לעלם ועד"^ג), כאשר 'פנימיות ההיסטוריה' היא מצבה המשתנה של הנוקבא ההולכת ונבנית עד שהיא מגיעה לשוויון עם הזכר (בראשית ימות המשיח, וכשהיא ממשיכה את תנועת העליה שלה היא אף עולה מעליו בהמשך, להיות "אשת חיל עטרת בעלה"^ד).

גם הנימוק למהפכות, "עת לעשות להוי' הפרו תורתך", מעיד על כך – "עת" הוא כינוי מובהק לספירת המלכות^א, וכדי להעלותה צריך לקיים "הפרו תורתך", להפרי-לוותר על מעלה שהיתה עד כה מעלה וזכות בלעדית של האיש

עובד ע"י איתניאל גלעדי משיעור לתלמידי ישל"צ (ח"ג). שבת יתרו כ' שבט תשפ"ב – כפ"ח.

א ראה החל מהתוועדות כ"ד טבת תשע"ה (וכן בגליון "אביטה נפלאות" לפרשות משפטים: תרומה).

ב תניא שער היחוד והאמונה פ"ז.

ג לשון התפלה ב"הי כבוד".

ד משלי יב, ד.

ה כפי שמארין האריז"ל ב"שער מיעוט הירח" בעץ חיים.

ו תהלים קיט, קכו.

ז קהלת יעקב ערך עת (וש"נ).

תשלום על לימוד תורה הוא כי הלומד נעשה נחות, 'מקבל' התלוי בבריות – זהו חילול ה' ופגיעה במעמד התורה ולומדיה הגורמים לכך שדבריהם לא נשמעים. כלומר, בעומק, לפני המהפכה השנייה – כפי שהדגיש הרמב"ם – על תלמיד חכם להתעצם עם הזכריות שלו, עם היותו משפיע בעצם, וקבלת השכר הופכת אותו למקבל נקבי. במושגים האלה, מרן הבית יוסף, המייצג את המהפכה השנייה, בא ואמר – 'לא נורא שתלמיד חכם יהיה נשי'. אפשר לפרש זאת כירידת הזכר, ש"תשש כחו כנקבה"^{טז} (כהסבר הבית יוסף שתשות כח שירדה לעולם לא מאפשרת לעסוק ברצינות הראויה גם בתורה וגם במלאכה), אך נכון יותר לפרש זאת כעלית הנוקבא^{יז} – כהכרה בכך שגם מקבל יכול להיות משפיע. אזי גם קולה של האשה, התלויה באיש^{יח}, נשמע ומשפיע (בבחינת "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה"^{יט}) וגם תלמיד חכם שנהנה מהבריות יכול להשפיע עליהן ודבריו יישמעו – "תלמידי חכמים שדומין לנשים ועושים גבורה כאנשים"^כ.

ההפכה רביעית: הגיור הנשי

על הגרים כתוב בפירוש שהם אוחזים במלכות – כך שעלית הנוקבא גורמת לעלית מעמד הגרים (כלומר, עלית המלכות דאצילות,

היתה תורה שבעל פה, ממשה רבינו ואילך, אך לא נשאר ממנה (כמעט) מאומה – הכל נשכח. בפנימיות, הנשיות שייכת ל"אתר דנשיו"^א

(נשיה במובן של שכחה^ב),

ושכחת תורת הדורות הקודמים היתה כמעט לכתחילה, כאילו אמרו ללומד – הדברים אינם חשובים דיים כדי להכתב, תשכח אותם ותחדש אותם שוב, באופי נשי מצטנע־נחות ביחס לזכר הזוכר והנוזכר לדורות. כתיבת התורה שבעל פה, אם כן, היא באופן מובהק העלאת הנוקבא לשויון – היא 'שוה' שיכתבו אותה לדורות כמו התורה שבכתב, התורה הזכרית. ואכן, שרש התורה שבעל פה בתוך התורה שבכתב

הוא מגלת אסתר^כ, מכח תביעתה לחכמים "כתבוני לדורות!"^{כא}.

ההפכה שנייה: עלית המקבל

היחס בין זכר לנוקבא (בודאי לפני שהם נעשים "שוין בקומתן") הוא יחס של משפיע ומקבל^{כב}. הנימוק הפנימי העיקרי לאיסור קבלת

יא ע"פ זהר ח"א קצג, ב.

יב בראשית מא, נא (ובמפרשים שם), תהלים פח, יז (ובמפרשים שם) ועוד. ראה אמרי פנחס ח"א שער תורת האדם אות ה.

יג שפת אמת לפורים תרס"ג. וראה חומת אנך על אסתר ב, ט.

יד מגילה ז, א.

טו ראה עקדת יצחק פרשת שלח לך (שער עז) עה"פ "ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים וגו'"; פירוש הרקנאטי (ובמפרשים שם) "ויצר ה' אלהים את האדם" ועה"פ "זכר ונקבה בראם"; שומר אמונים הקדמון ויכוח ראשון אות כז. ועוד רבים. אכן בשל השאיפה לשויון ישנה לעתים הסתייגות בחסידות מהגדרת זכר ונקבה כמשפיע ומקבל והתייחסות אליהם כשני משפיעים – ראה סה"מ תרע"א

עמ' קמא (ובאופן כללי בהמשך "אנכי הוי' אלהיך" החל מעמ' פח שם).

טז ברכות לב, א.

יז בהקבלת המהפכות מלמעלה למטה המהפכה השנייה מקבילה ל"ו שבשם – הזכר – כאשר הוא יורד להיות בבחינת נוקבא־מקבל ופועל את עלית הנוקבא להיות בבחינת משפיע, בסוד "חות דרגא וסיב איתתא" (יבמות סג, א) ש"עולה עמו ואינה יורדת" (כתובות מח, א).

יח אכן, כתופעה חברתית ארוכת־טווח, בסופו של דבר לימוד תורה בשכר שינה גם את התלות הכלכלית של האשה באיש, בכך שהוא יצר שכרה של אברכים העוסקים רק בלימוד כשאת עיקר הפרנסה מביאה לבית האשה, ההופכת להיות עצמאית ומשפיעה יותר.

יט בראשית כא, יב.

כ יומא עא, א.

הנימוק הפנימי
העיקרי לאיסור קבלת תורה הוא כי הלומד נעשה נחות, 'מקבל' התלוי בבריות – זהו חילול ה' ופגיעה במעמד התורה ולומדיה הגורמים לכך שדבריהם לא נשמעים

[שלמעלה מאברהם] מגיירת את הנשים¹³¹, בדורות הראשונים של עם ישראל הגברים נולדים כיהודים (צאצאי אברהם אבינו, הגר הראשון) אך הנשים מתגיירות מתוך הסביבה הגויית (החל מהאמהות ונשות השבטים¹³²). כלומר, גיור בכלל הוא כהליכת אשה אחרי בעלה הצדיק והוא מופיע במיוחד אצל נשים (דבר המתבטא גם בכך שבמלחמות עלינו להכרית את הזכרים אך ניתן לקיים את הנשים¹³³, מתוך הנחה שהן

תתבטלנה לעם ישראל ותמשכנה אחריו).

ולסיכום:

- ה** כתיבת התורה שבעל־פה – הנצחת האשה
ו לימוד תורה בשכר – עלית המקבל־האשה להיות משפיע
ה לימוד תורה לנשים – שויון האשה והאיש
י תורה לאומות העולם – גיור נשי

יהודי וגוי הם

משפיע־בעצם
 ומקבל־בעצם,
 ועלית המקבל
 בתוך עם ישראל,
 עלית האשה,
 משפיעה על
 מעמד המקבלים־
 הגוים בעולם כולו
 ומכשירה אותם
 לקבל את אור
 התורה

הגובלת בעולמות בריאה־יצירה־עשייה¹³⁴, מהם עולים הגרים, גורמת ל"בתולות אחריה רעותיה מובאות לך"¹³⁵ בעלית נשמות גרים). בסגנון המבואר עד כה, יהודי וגוי הם משפיע־בעצם ומקבל־בעצם¹³⁶, ועלית המקבל בתוך עם ישראל, עלית האשה, משפיעה על מעמד המקבלים־הגוים בעולם כולו ומכשירה אותם לקבל את אור התורה (כשהתורה שמלמדים אותם היא תורה נשית־קיומית, תורה של "אשה משכלת"¹³⁷ –

כשם שעלית הנוקבא 'מושכת' את הגוים כך עלית הגוים 'דוחפת' את הנוקבא ומדוממת את מעמדה).

בעומק יותר, יש משהו בגיור ששייך דווקא לנשים¹³⁸: מעבר לכך שהגרים נאחזים במלכות, כנ"ל, וששרש הגיור הוא בנינה¹³⁹ (בסוד "שרה

כא וכן ידוע הרמז שכל העולמות התחתונים הם בחינת אשה – בריאה־יצירה־עשייה עולה אשה־אשה־אשה.

כב תהלים מה, טו.

כג וכידוע בשם הרבי מליובאוויטש. ראה **מלכות ישראל** ח"א עמ' שכד.

כד משלי יט, יד.

כה ושני רמזים: גוי עולה חוה, האשה הראשונה, ולאשה יש רנג אברים (ראה בכורות מט, א. ראה רמב"ם הלכות טומאת מת פ"ב ה"ז ובכ"מ שם), כמנים גרים.

כו אותיות גר הן הצמד השלישי באתב"ש, דהיינו הבינה

של פרצוף אתב"ש (וראה בארוכה בחלקי השיעור שנדפסו בגליון נפלאות הקודם).

כז רש"י בראשית יב, ה (מבראשית רבה לט, יד).

כח ראה רש"י על בראשית לז, לה (מב"ר) בדעת רבי נחמיה. וגם לפי הדעה שעם כל שבט נולדה תאומה, נשות השבטים העיקריים – יהודה ויוסף – הן גרות שגדלו בין האומות.

כט דברים כ, יד (וראה בספרי על אתר, אות קכא); רמב"ם, הלכות מלכים ומלחמותיהם פ"ו ה"ד.

מנורה של אש

העליון. וזה הרמז שהראה לו הקדוש ברוך הוא המנורה של אש, הרמז על ידי התלהבות ישיג זאת וזהו של אש אבל שאר מלאכת המשכן רומזים על השפע אשר התלבש בעולמות ובוודאי לא היה קשה לו להשיג ודו"ק היטב.

בתמצית, הסתכלות באור האלקי עצמו, ב"בהירות הבורא יתברך שמו", מביאה לבטול במציאות ויראה עילאה, "עבדו את ה' ביראה"^א (ורמז: **בטול במציאות = פנימיות = מנרה חסד** ועוד **מנורה** מלא). אך כאשר העולמות "חוזרים לעצמותם" למטה, כאשר השפע האלקי מופיע בתוך לבוש, בחינת אדר מלשון אדרת ולבוש (נס פורים המלוּבש בטבע) – אז יש שמחה, "עבדו את ה' בשמחה"^ב, ולכן "משנכנס אדר מרבין בשמחה"^ג. בכלי המשכן, המנורה רומזת לשפע שעדיין לא מלוּבש בעולמות, ולכן התקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש, דהיינו שניתן להשיג זאת על ידי אש ההתלהבות.

היראה והשמחה מתאימים כאן לאין ויש. היראה היא כשנעשה אין מתוך הסתכלות באין האלקי ("אין אין מזל לישראל"^ד), ושרש השמחה והאהבה הוא ביש. יראה עילאה ושמחה

כתב הקדושת לוי: וראה ועשה כתבניתם כו'. פירש רש"י מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה... ונראה, כשכל העולמות מסתכלים בהבורא יתברך בבהירות עליונות אשר למעלה מכל העולמות אז מחמת גודל בהירות הזה הם ביראה ופחד עד שהם מתבטלים במציאות ואין להם שום שמחה כלל מחמת היראה ופחד שיש להם עד שהם בטלים במציאות ועיקר השמחה הוא כשהם חוזרים לעצמותם ובהירות הבורא יתברך מצמצם עצמו ומתלבש עצמו בלבוש בעולמות אז הם בשמחה. וזהו הרמז במאי דאמרינן בגמרא משנכנס אדר מרבין בשמחה, הרמז משנכנס כשהעולמות חוזרים לעצמותם ומתלבשים עצמם בשפע מהבורא ברוך הוא, כי מלת אדר הוא לשון לבוש מלשון אדרת אליהו. מרבין בשמחה, אז הוא עיקר השמחה אבל קודם לזה בעת הסתכלותם אז הם ביראה עד שהם בטלים במציאות. וראה על זה כל הניסים אשר נעשו, דהיינו קריעת ים סוף ושאר הניסים היו חוץ להטבע כל עיקר וזה הנס אשר נעשה באדר בהמן נעשה במעשה הטבע... כי החודש הזה אדר רומז על התלבשות השפע בעולמות שהעולמות חוזרים לעצמותם ולכך הנס אשר בחודש הזה נראה מלוּבש בטבע... והנה המנורה הוא רומז על השפע אשר עדיין לא נתלבש בעולמות. וזה הרמז נתקשה משה וגו', הרמז היה קשה לו איך לדבק ולהשיג הבהירות

ערוך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב כ"ו שבט תשפ"ב.

א תהלים ב, יא.
ב תהלים ק, ב.
ג תענית כט, א.
ד שבת קנו, א.

להיות "איזהו חכם המכיר את מקומו" – כגרסה "שוב למקום", למקומך העצמי למטה. כעת, מצד חיצוניות החכמה השוב הוא רתיעה לאחור, "שוב לאחור", כיון שאי אפשר להחזיק בחוויית הבהירות, כמו במתן תורה "וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק"^ט, אך מצד פנימיות החכמה זהו "שוב לאחד", גילוי אחד האמת כרצונו יתברך. והנה הקדושת לוי מדבר על "שוב" מצד

הבינה והשמחה, התלבשות בצמצום המציאות (לעומת ההפשטה של הסתכלות באין). ויש לומר שה"שוב" מצד פנימיות החכמה, "שוב לאחד" שהוסבר לעיל, הוא הוא שהופך להיות אותה התלבשות של הבינה. כך יש כאן יחוד פנימי של חכמה ובינה, כאשר ה"אחד" של החכמה הופך לחדה, לשון שמחה (כמו "ויחד יתרו", חדוה שהיא חבור שמחה ויראה, "נעשה בשרו חדודין חדודין"^י), "וירא העם וינעו [תנועה של שמחה!] ויעמדו מרחוק". זו כוונת היחוד של "שמע ישראל [שמיעה בבינה]... הוי' אחד [אחד האמת בחכמה]", יחוד אבא ואמא להולדת נשמות חדשות לעתיד לבוא.^{יא}

מנורה באש

השגת האין, הבהירות שאינה מתלבשת בעולם, היא על ידי התלהבות דוקא, מנורה של אש שהראה השי"ת למשה – אש קדש, יקוד אש ("תוקדש, תוקד אש"^{יב}), אש של כליון היש, בחינת "כלה עילאה". והנה **מנורה** = **אש**, מנורה של אש! במושגים דלעיל, זו תכלית העליה, חכמה שמעל בינה, בטול במציאות "באור פני מלך חיים". "וראה ועשה" היינו יחוד חכמה (ראיה) ומלכות (עשיה), "אבא יסד ברתא", "לא זו מחבבה עד שקרא בתי"^{יג} (שמעל "אמי",

הם חכמה ובינה – "החכמה מאין תמצא"^{יד} ובה יראה עילאה בבטול במציאות. ובינה היא יש, מקור השמחה, "אם הבנים שמחה" (אכן, ביראה עילאה מתקיים "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה", "במקום גילה שם תהא רעדה"^{טו}), מתוך נשיאת ההפכים של מי שהוא אין)^{טז}.

שליבים ברצוא ושוב

מובן מדברי הקדושת לוי שיש כאן "רצוא ושוב"^{יז}: רצוא בחכמה, יראה עילאה, ושוב בבינה, שמחה ואהבה. וצריך להבין, שהרי בדרך כלל מוסבר הפוך: רצוא בבינה ושוב בחכמה. כך נאמר בספר יצירה "אם רץ לבך שוב לאחד" (ויש בזה עוד גרסאות כדלקמן) – הלב עולה ורץ, "בינה ליבא" (בהתלהבות להב'הבל'הלב), בתנועה של הסתלקות ועליה, ואז "שוב לאחד" היינו גילוי "אחד האמת" המאיר בחכמה (כאשר רואה שהכל אלקות, גם למטה כמו למעלה, ואדרבה התכלית היא למטה, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים). וכן ביחס לאהבה ויראה: הרצוא הוא מתוך אהבה רבה, והשוב מתוך יראה, כשנרתע לאחור, בריחה ממקומו כלפי מטה, כמו בגרסה "אם רץ לבך שוב לאחור".

ויש לומר בביאור הענין: בהתחלה יש רצוא כדברי הקדושת לוי, מצד החכמה, הסתכלות באין ובטול במציאות. כאשר בתוך הרצוא גופא ניתן להבחין בשני צדדים: מצד פנימיות החכמה התאחדות עם האין האלקי, ומצד חיצוניות החכמה פחד קיומי שאינו מיושב. אחר כך, מצד החכמה גופא יש "שוב",

ה איוב כח, יב.

ו תהלים קיג, ט. יחוד בטול (מצד החכמה) שמחה (מצד הבינה) = 20,400 ברבוע כו', והנה במספר קטן. בטול = 20 = שמחה!

ז ברכות ל, ב.

ח אין יראה יש אהבה = 600 = ם, היינו מ"ם סתומה של משיח שנאמר עליו "לסרבה המשרה ולשלום אין קץ". 600 = קרש-קרש-שקר, שקר העולם הזה ('עלמא דשקרא') מתהפך לקרשי המשכן וקשר לעצמות אין סוף ברוך הוא.

ט יחזקאל א, יד.

י פתח אליהו.

יא שמות כ, טו.

יב שמות יח, ט ורש"י.

יג שמע אחד אותיות עד (אותיות רבתי) אשמח, "עד" מצד החכמה (עדות ראיה) ו"אשמח" מצד הבינה.

יד קידושין נ, ב.

טו שיר השירים רבה ג, ב.

והנה המנורה מאירה לכל העולם, "עדות היא לכל באי עולם ששכינה שרויה בישראל"¹, ומבטאת את אור התורה, "תורה אור", והיא הסמל של אור לגויים – להאיר לכל באי עולם את סוד הבהירות שלפני הבריאה, ולגלות איך ניתן לחבר את זה עם הבריאה – מקור 'המהפכה הרביעית'.

הכל מצביע על "אורו של משיח" שבא לגלות את בהירות האין סוף, האין האמת, במציאות העולם, "דירה בתחתונים" ממש, תוך נשיאת הפכים בעצם. זהו סוד "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" – יראה עילאה ("מגורי אביו") הבאה בהתיישבות ("וישב") ובשמחה, גם אצל האומות ("בארץ כנען").

מנורת אברהם ושרה

עמודי הגיור הם אברהם אבינו ושרה אמנו, "אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים" (ומה ששרה נלקחה לבית פרעה ולבית אבימלך היינו כדי לאפשר העלאת נצוצות קדושה משם בעתיד). אברהם שרה ראשי תבות **אש** שעולה **מנורה** (אש קדש של "שכינה ביניהם", **בראשית** אותיות **ברית אש**, ברית הנישואין הראשונה בעולם "כדת משה וישראל" בין אברהם ושרה) – מנורה בדרום כאברהם שהולך "הלוך ונסוע הנגבה", ושרה שהיה נר דלוק באהלה מערב שבת לערב שבת והיא עיקר סוד המנורה. והרמז: הערך הממוצע של **שרה אמנו** הוא **מנורה־אש!** (**אש־מנורה שרה אמנו** = ז פעמים הוי' הוא האלהים של תפלת נעילה, כנגד שבעת קני המנורה כו').

האש של אברהם־שרה היא אש האהבה רבה המאפשרת הסתכלות באין ובא לידי בטול במציאות. בפרט, אברהם הוא עיקר דרך חב"ד, התבוננות, ושרה היא סוד ההתלהבות, שלהבת להב הנר. והנה **אברהם אבינו שרה אמנו = התבוננות**, ההתלהבות כלולה בהתבוננות.

חכמה מעל בינה).

העיקר למעשה מדברי הקדושת לוי הוא שצריך לצאת־להתפשט מעצמו, בהתלהבות אש, כדי להסתכל בבהירות האור שלפני הצמצום (מה שהשם יתברך מופשט מהתלבשותו בעולמות, היינו כביכול התפשטות הגשמיות של הבורא יתברך, ודוק), ואחר כך לחזור לעצמו, כנשמה בגוף דווקא, מקור השמחה (על דרך "מודה אני... שהחזרת בי נשמת", כאשר "בינה עד הוד אתפשטת", מודה אני). **בהיות = רוח הקדש** הבאה על ידי "של נעליך מעל רגליך", מה שאדם נעול בהרגשת עצמו, והיא גילוי ניצוצו של משה שנמצא בכל יהודי.

והנה לפי שיטת חב"ד, הדרך להגיע להסתכלות בבהירות עצם הבורא, "לאסתכלא ביקרא דמלכא", היא מתוך התבוננות, 'דערהער' פנימי. וכן מוסבר בתניא שגילוי ניצוצו של משה רבינו בכל יהודי הוא על ידי התבוננות. אך כאן מוסבר שהוא על ידי ההתלהבות בעבודת ה'. ובאמת הא בהא תליא, וגם בחב"ד יש ריבוי אמרות שצריך התלהבות אש בעבודת השי"ת. השמחה שאחר הבטול במציאות¹⁰ היינו סוד כללות ענין הפרשה, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", דירה בתחתונים ממש, לאחר רצוא ושוב של בטול במציאות ואחר כך שמחה. והנה **התבוננות** (דרך חב"ד) ועוד **התלהבות** (דרך הקדושת לוי) ועוד **שמחה = ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם!**

מנורת משה ומשיח

משה התקשה במעשה המנורה – משה הוא הדעת של כללות ישראל, דעת היא רכוז ומשה מרוכז ביותר בסוד המנורה ("נתקשה משה" רמז ל"אין קישוי אלא לדעת"), עד שהגיע ל'דעת עליון', מעל לזמן ומקום של מציאות העולם, שם מאירה הבהירות של האין האלקי.

¹⁰ בטול במציאות ועוד שמחה = אהבת ישראל, אהבה פעמיים חכמה.

דבר השמיטה

טעמי מצוות שמיטה

הנאתו וביעורו

הביעור¹, וצריך שיהיה דומה ממש לאכילה, שההנאה והביעור באים יחד). ולדעת רבי יוסי מותר להשתמש במשרה וכביסה.

וכן עולה מהגמרא שקדושת שביעית חלה רק בדבר שמיועד לשימוש באופן של "הנאתו וביעורו שוה", ולכן אין בעצים קדושת שביעית, ומפרש רש"י שההנאה בהם לאחר שנעשו גחלים שאז אופים בהם. וכן מבואר שב"מין הצובעים" יש קדושת שביעית, ומפרש רש"י שצבע הנאתו וביעורו שוה כי "בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע". וכן משמע בגמרא שגם בצמחים המשמשים לשריה וכביסה אין קדושה.

שיטת הירושלמי ודברי הרמב"ם

אמנם בירושלמי לא מוזכר כלל העיקרון של "הנאתו וביעורו שוה", הירושלמי דן² בשימושים שונים של הפירות, ומובא הלימוד "לכם לכל צרכיכם" וממעטים מלוגמא כיון שצריך "לכם השהה לכולכם". וכן מבואר שם שיש קדושת שביעית ב"מיני כביסות" כמו בורית.

ובפשטות, לירושלמי אין כלל של הנאתו וביעורו שוה, ולכן יש קדושת שביעית ב"מיני כביסות" אע"פ שהנאתם אחר ביעורם. אלא שחכמים אוסרים להשתמש בפירות שביעית רגילים למשרה וכביסה מפני שאין זה שימוש הנצרך לאדם כמו אכילה.

גם הרמב"ם³ לא הזכיר בפירוש את הגדר של הנאתו וביעורו שוה. ולגבי כביסה כתב (פ"ד ה"י) "מיני כבוסים כגון בורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין בהן... אבל אין מכבסין בפירות שביעית ואין עושין מהם מלוגמא". הרמב"ם⁴ נקט כירושלמי שיש קדושה במיני

"וְהִיטָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָהּ... וְלִבְהִמְתָּךְ וְלִחְיָה אֲשֶׁר בְּאֶרְצָךְ תִּהְיֶה כֹל תְּבוּאָתָה לְאָכְלָהּ".⁵ מכאן שפירות שביעית נתנו לאכילת אדם ובהמה. וחכמים למדו שיש עוד שימושים שניתן לעשות בפירות שביעית, כדברי הרמב"ם (הלכות שמיטה פ"ה ה"א) "פירות שביעית ניתנו לאכילה ולשתיה ולסיכה ולהדלקת הנר ולצביעה", ולגבי צביעה כותב (ה"ט) "דברים שדרכם לצבוע בהם אע"פ שהם מאכלי אדם צובעין בהן לאדם [ונחלקו המפרשים האם הכוונה לצביעת גוף האדם דווקא או גם לצביעת בגדיו וכדו'] אבל אין צובעין לבהמה מפירות שביעית, אפילו מאכלי בהמה, שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה".

סוגיית הגמרא

בגמרא סוכה⁶ ובבא קמא⁷ מבואר שלדעת חכמים מותר להנות בפירות שביעית רק הנאה הדומה לאכילה, שהנאתו וביעורו שוה, ולכן אסור להשתמש בהם למשרה וכביסה, ופירש רש"י "שמשה שמיטלין פשתן או בגד בין נתקלקל ונבער והנאתו אינו אלא עד שלשה ימים וד' עד שיהא הפשתן שרוי וכן הבגד" (ומשמע מרש"י ותוס' שאין להשתמש גם בהנאה הבאה קודם

נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב.

א ויקרא כה, וז.

ב מ, א.

ג קא, ב.

ד כמו שדייק בדרך אמונה פ"ה הכ"ב, עיי"ש.

ה שביעית פ"ז ה"א.

של התאיינות חיובית מתוך בטול לאין האלקי. זהו גם היחס בין תהו לתיקון: כמו שהילד הקטן שובר כלים, כך הקב"ה היה "בורא עולמות ומחריבן", היינו 'עולם התהו' שנשבר וממנו נפלו ניצוצות למציאות התחתונה, כאשר בעולם התהו היתה קטנות מוחין כשכל אור אומר 'אנא אמלוך' ולא יודע לתת מקום לזולת ולהתכלל עמו. אך התכלית היא להגיע ל'עולם התיקון' (אלא שיש צורך בשבירת הכלים, כמו שהקטן צריך לשבור כלים לפני שיעמוד על דעתו), מוחין דגדלות, שבהם האורות והכלים חיים בשלום ואין צורך לשבור (כידוע שאדמו"ר הזקן הקפיד לא לשבור שום דבר, וכאשר היה צריך היה מפרק כלי ולא שוברו, תכלית מוחין דגדלות, חב"ד).

אם כן, היחס בין הבלבי לירושלמי כאן הוא מוחין דקטנות לעומת מוחין דגדלות. הבלבי דורש שההנאה מפירות שביעית תהיה בדרך של כילוי, והירושלמי דורש רק שההנאה תהיה בדרך הרגילה והשוה לכל נפש. אכן, הירושלמי הוא מוחין דאבא, חכמה (לעומת הבלבי שהוא מוחין דאמא, בינה) – מתאים למוחין דגדלות, מתוך בטול (פנימיות החכמה), "החכמה מאין תמצא". כאמור, הרמב"ם נוטה לירושלמי, ובפרט בעניני זרעים. ויש לומר שהדבר ניכר במיוחד בשמיטה, "שבת הארץ". בפנימיות, בארץ ישראל מאירה החכמה, מוחין דאבא, "אורא דארץ ישראל מחכים", ובמיוחד בהקשר ל"שבת הארץ", שבת השייכת לחכמה (כאשר ארץ ישראל בממד המקום היא כמו שבת בממד הזמן). לכן יש לפסוק בשביעית כירושלמי ולהגיע למוחין דגדלות של הנאה שאינה תלויה בביעור! בארץ ישראל עיקר ההנאה דקדושה היא מעצם הקיום, החיים, "אתהלך לפני ה' בארצות החיים", גילוי האין האלקי שממנו האדם ניזון ומתקיים, מתחיה ונהנה, "באור פני מלך חיים". "ארץ אשר ה' אלהיך דרש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה" – בתוך עין ה' מתגלה האין האלקי (ואצל האדם מתגלה "כתנות אור" במקום "כתנות עור").

כבוסים, והמפרשים התלבטו כיצד להתאים זאת עם הבלבי, אך אפשר לומר, כדברי הרב הרצוג, שהרמב"ם נקט כירושלמי ולא כבלבי, ולכן גם חלות קדושת שביעית וגם השימוש המותר בפירות שביעית לא תלוי בגדר הנאתו וביעורו שוה (אלא שחכמים עשו הרחקה שלא להשתמש בפירות רגילים לכביסה).

בכלל, ידוע שהרמב"ם מחשיב מאד את הירושלמי, ולפעמים גם מכריע כירושלמי בניגוד לבלבי, ובפרט במצוות התלויות בארץ "לפי שבארץ ישראל היו החכמים מארי דעובדין באותן ההלכות".

פנימיות ההלכה

למלה הנאה שתי גיטריות עיקריות: הנאה = אני = אין (אותן אותיות). 'אני' היינו עצם ההנאה, הרגשת ה'אני' של האדם. והנה הנאה מורגשת באה בדרך כלל יחד עם כליון של דבר מה, הפיכתו מיש לאין, כמו הנאה בשעת האכילה. במיוחד יש הנאה לילד קטן כשהוא שובר כלים (שלב משמעותי בגידול¹), חש שהכלי בידו כחומר ביד היוצר ומחזיר אותו מיש לאין. זהו "הנאתו וביעורו שוה" – ההנאה באה יחד ועל-ידי הביעור! וכן "הנאתו" היינו הנאה = אני, והוא שוה אין, ביעורו!

קטנות לגדלות

אכן, הקשר בין הנאה לכילוי, הנאתו וביעורו שוה, שייך ל'מוחין דקטנות'. החפץ הכלה והופך לאין מדגיש את האני של האדם (המרגיש ממשי 'על חשבון' הכילוי של הדבר). התכלית היא להגיע ל'מוחין דגדלות', ואז יש הנאה עדינה שאינה באה 'על חשבון' דבר אחר. ועד להנאה העדינה ביותר מהפיכת האני לאין, תענוג עליון

1 פסקים וכתבים ח"ג ס' טו.

2 כדברי המהרי"ק (סימן ק) "דבר ידוע שרבינו משה רגיל לפסוק על פי הירושלמי יותר מכל הפוסקים הידועים אצלינו", ע"ש.

ח יומא ע"ב.

ניגון

514 | כ"ו אלול תשפ"א

Musical score in 4/4 time, consisting of six staves of music. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like "Fine" and "D.S. al Fine".

Staff 1: Measures 1-4.

Staff 2 (5): Measures 5-8. Includes first and second endings.

Staff 3 (9): Measures 9-13. Includes a repeat sign with a double bar line and a fermata.

Staff 4 (14): Measures 14-17. Includes first and second endings. The second ending is marked "Fine".

Staff 5 (19): Measures 18-22.

Staff 6 (23): Measures 23-26. Ends with "D.S. al Fine".

הסיפור החסידי

ר' יחיאל חתן הבעש"ט | ולא ידע איש

רבי יחיאל מיכל אשכנזי מטולצ'ין נולד לרבי ברוך ותולדותיו לוטות בערפל. מקובל שמוצאו מגרמניה (ומכאן כינויו "אשכנזי", וביידיש: "דער דייטשל"), ממנה עבר לפודוליה ושם נמשך לחסידות. היה חתנו של הבעל שם טוב, בעלה של בתו היחידה אדל, ומרבותיהם של בנו רבי משה חיים אפרים מסדילקוב בעל 'דגל מחנה אפרים' ורבי ישראל מקוז'ניץ. מסופר כי הבעל שם טוב שלח את אחד מתלמידיו לבחון אותו בתורה, כדי לדעת אם הוא ראוי לשאת את בתו, אך תגובתו הייתה: לא ידעתי, איני יודע ולא אדע. התשובה נשאה חן מאוד בעיני הבעל שם טוב, שלקח אותו כחתן לבתו אדל בשנת תצ"ה בערך. לרגל ז' אדר, יום פטירת משה רבינו, אנו מביאים את סיפורו של הצדיק המופלא שלא נודעו יום פטירתו ומקום קבורתו.

כשליחים אל הצדיק מרוז'ין, לבקשו שיושיעם. בטרם נכנסו השליחים אל הצדיק ליחידות, שהו אצלו בשבת. בעת הסעודה שמעו את הצדיק מספר את הדברים בדבר מקום הקבורה של חתן הבעש"ט וסגולתו של המקום, ויחליטו השליחים שיבואו לאודיסה, אולי עדיין חי בנו של היהודי והואיל וזהו ענין גורלי של עיר שלמה, יסכים בודאי לגלות להם את מקום הציון ויתפללו שם ויושעו. בטוחים היו בתשועתם שם, ואצל הצדיק מרוז'ין היו מסופקים אם ייושעו.

בלא לומר מאומה לצדיק, נסעו במוצאי שבת קודש לאודיסה וחקרו אחרי האיש המבוקש. נודע להם שהאב איננו, אבל הבן חי. ויבואו לביתו ויראו שעני ואביון הוא. ויציעו לו כסף רב ויבקשוהו כי הואיל וזה ענין כללי יגלה להם את המקום, אך הוא מיאן לגלותו. ויציעו לו לבוא איתם לאותו מקום והם יעטפו את עיניהם ויסתירו באופן כזה שלא יראו מאומה ובבואם למקום הקבר יגיד להם שזה המקום. הם יתפללו שם מבלי לדעת הי הם עומדים ויושעו. גם בעד זה הציעו לו כסף ונתרצה. וישכרו בעל עגלה כדי לעשות למחרת היום.

פעם נסע הבעש"ט עם חתנו הצדיק ר' יחיאל (שהיה נקרא "דער דייטשל"), על חוף הים. בדרך לעיר אודיסה ירדו השנים לטבול, ויטבע שם ר' יחיאל ויסתלק. שלח הבעש"ט את עגלונו הערל לאודיסה ואמר לו: "אמור בשמי ליהודי הראשון שתפגוש, שיבוא לכאן תיכף ומיד". ויעשה כן העגלון, ויבוא אליו יהודי מאודיסה. אמר לו הבעש"ט: "חתני טבע ויש צורך לקוברו, ואינני רוצה שאף אחד ידע את מקום קבורתו. סע העירה והבא עמך את כל הדרוש – את חפירה, תכריכים וכיוצא בהם".

ועוד אמר לו: "מי שיתפלל במקום זה – יעזור לו. אבל גזרני עליך, שלא יהיה אחד שיוודע ממקום זה". לאחר ששמע זאת היהודי אמר לבעש"ט: "יש לי בן יחיד, והריני מבקש רשות לקחתו עמי הנה". ויבואו יחדיו היהודי עם בנו, ויקברו את המת ויסעו משם. הכל שמעו את הסיפור, אולם מקום הקבורה לא ידעו.

כעבור שנים רבות, גזר פריץ אחד גזרה רעה על יהודים בעירו. שלחו אנשי העיר נכבדים

הייתה טעותם של השליחים? מדוע לא הועיל להם הסיפור שהתאמצו כל כך לפעול על פיו? "במקום מחשבתו של אדם, שם הוא" – זהו אחד מיסודות תורת הבעל שם טוב, והוא גם יסוד כוחו של הסיפור החסידי. כל עניינו של הסיפור הוא להמחיש ולקרוב את מה שלא ניתן להגיע אליו אחרת, ולהחיות בנפש את האירועים הרחוקים בזמן ובמקום [ועל דרך ההבדל בין תלמוד ירושלמי הנוקט בלשון "תא חזי", לעומת תלמוד בבלי שלשונו היא "תא שמע". התלמוד הירושלמי שואף להביא את הסוגיה למוחשיות ובהירות, היכולות להביא חידושים נפלאים הרבה יותר מכל הבנה שכלית].

הצדיק, ובפרט צדיק כרבי יחיאל שלא נודע מקומו, נמצא בעצם בכל מקום שהוא בכח מחשבתו. מן הסתם, כך התרחשה גם הסתלקותו, כל כך שקוע היה בכוונותיו עד ששכח לצאת מן המים... כמובן שישנה מעלה בתפילה על ציון של צדיק ממש, אך בפנימיות, ניתן להתחבר עמו מכל מקום במחשבה אמיתית. אם ישנו ציון צדיק הפועל ישועות שלא ניתן להגיע אליו, סימן הוא שאין צורך להיות בו באופן גשמי – ובוודאי שאם משתדלים להיות שם, מצרף הקב"ה את המחשבה הטובה למעשה.

רבי יחיאל הוא כמשה רבינו, עליו נאמר "ולא ידע איש את קבורתו". משה הוא הדעת עצמה, שקוע בתוך המחשבה ומחבר את החכמה עם הבינה ואת הבינה אל המידות, ומאידך נמצא מעל לחכמה. כך גם מקום קבורת רבי יחיאל, הפלאי והעלום, שניתן לדעתו רק באמצעות הדעת וההתקשרות הפנימית.

[יצויין כי ישנה מחלוקת אודות אריכות ימיו של רבי יחיאל והאם אכן נפטר בחיי חותנו הבעש"ט וכאן רק הבאנו את הסיפור מבלי להדרש לדברים].

בלילה ההוא בא אבי הבן אליו בחלום ואמר לו: "מחמת הסכמתך לגלות את המקום הסודי לשליחים, ואפילו באופן כזה, נגזר עליך להסתלק מהעולם. צווה לבייתך כי מחר אתה מת". ואמנם כך היה, ולמחרת נפטר הבן. השלוחים חזרו שוב לצדיק מרוז'ין וספרו לו כל מה שאירע להם, ויוושו על ידי הרב הקדוש מרוז'ין.

[שמועות וסיפורים ח"א עמ' 15]

למה כיוון הבעש"ט בדבריו אודות ישועה מובטחת, אם הטיל איסור חמור על גילוי המקום? כדי להשיב על כך נתבונן מעט בסיפור השני, אודות השליחים וסיפורו של הרבי מרוז'ין. מכל גדולי החסידות, היה הרבי מרוז'ין הידוע ביותר בסיפורי צדיקים שהיה מספר בכל הזמנות. גם כאן הוא מספר סיפור לשליחים, שממהרים להסיק את המסקנה ולנסוע אל מקום ההתרחשות. על מעלת סיפורי הבעש"ט ניתן ללמוד מר' הלל מפאריטש, שהיה המחנך הגדול ביותר בחב"ד. סיפורי חסידים היוו עבורו כרטיס כניסה למשפחת החסידים, וכאשר הביאו לפניו אברך חדש כדי לחנכו, לא היה מתיר ללמוד שום דבר חסידות עד שהחסידים הותיקים יותר 'מילאו אותו' בסיפורים. הוא ביקש לספר כל סיפור פעמים רבות, עד שיחדור לפנימיות המתקרב והוא יסיק ממנו את המסקנות הנוגעות אליו. רק לאחר שמיעת סיפורים רבים, יפעלו דברי החסידות באופן נכון.

שוב עולה השאלה: הרי על כל שומע של סיפור חסידי, ובפרט על חסיד המגיע לרבו, לשמוע ולקלוט את כל דברי התורה והסיפורים כמכוונים אליו אישית. אפילו הצדיק, ששכינה דוברת מתוך גרונו, לא מודע תמיד לכל מה שנפעל מדיבורו. על השומע להיות נכון לקלוט את הדברים המיועדים עבורו. אם כן, מה אם כן

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

טיפול תרופתי בטיפול נפשי

אני משמש כיועץ לפי שיטת תורת הנפש של הרב ונתקלתי לא אחת במטופלים שהגיעו מרקע של טיפול פסיכולוגי/פסיכיאטרי שכלל טיפול תרופתי ובקשו את חוות דעתי על המשך הטיפול הזה. מהו היחס הנכון לכך? האם יש מקום לטיפול תרופתי כחלק מטיפול נפשי? האם אפשר לקבוע בזה כלל ברור?

מענה:

הכלל אצלנו הוא שבמידה וישנו טיפול נפשי טוב, אזי בערך בתשעים אחוז מהמקרים בהם הרופאים ממליצים על תרופות, אין בכך באמת צורך. עשרה אחוז הם מצב של אס-אור-אס, איבוד טוטאלי של היכולת לתקשר עם המציאות, ושם יש לזה מקום באופן זמני. כמו שאם יש כאבים – לפעמים צריך לקחת אספירין. כאמור, מדובר באחוז קטן יחסית, אבל ברוב המקרים אפשר וצריך לטפל נפשית, להאיר את העיניים לראיה נכונה ומתוקנת של המציאות.

רבי אייזיק מהומיל אמר על אדמו"ר הזקן שהוא רופא עיניים. כל החסידות, מאלף עד תיו, היא רפואת עינים, לראות נכון את המציאות – כמו אצל משה רבינו שמסיים את התורה ב"לעיני כל ישראל".

נאמר דבר נוסף. כאשר רבי נחמן אמר את תורה ס"ג בלקו"מ, על כך ש"עולמתא שפירתא" היא אמונה, הוא היה בעיר בה גרה בתו הנשואה שהיתה עם בעית עינים חמורה, על סף עוורון ח"ו. מסופר כי באמירת התורה הוא ריפא אותה. יש בכח החסידות לרפא את העינים – זהו עיקר כח החסידות. אם מרפאים את העינים – למשל, לוקחים אחד פסימי לחלוטין ונוסכים בו אופטימיות – זהו שינוי של כל החיים שלו.

שוב, הכלל אצלנו שיחד עם טיפול נפשי נכון וטוב, תשעים אחוז מהמקרים בהם הרופאים אומרים שצריך תרופות – לא צריך. בעשרה אחוז מהמקרים יש מקום לתרופות, אבל כאס-אור-אס בלבד, ולא לטווח הארוך. יועץ מומחה יודע לומר

למטופל מתי עדיין יש צורך בתרופות ומתי נכון להפסיק [כמובן שבהדרגה ובצורה מבוקרת].

לימודי תורת הנפש כחלק מהליך גיור

אני עובדת באולפן גיור ויש אצלנו כעת קבוצת בנות מאד טובה. לכולן יש אבא יהודי, כך שיש להן סוג של אידישקייט ובכלל, האוירה מאד טובה וחיובית. האם נכון לערב בתכנית גם תכנים מתורת הנפש, או שבשלב זה נכון יותר להתמקד בדברים בסיסיים שכוללת התכנית כמו הלכות, חגים וכדומה?

מענה:

בתורה יש גוף ונשמה – וצריך גם את הגוף וגם את הנשמה, גופא דאורייתא ונשמתא דאורייתא. גם שלומדים על גוף התורה, החלק הנגלה, כדאי שהמועמדים לגיור יבינו שלחלק זה יש נשמה פנימית. צריך לדעת שעיקר מה שמושך אנשים לתורה בדור שלנו הוא הפנימיות, ובהתאם לכך להתאים גם את התכנים.

אנכי והילדים

המדור לילדי ישראל

מכונת זמן!

בפה? הטעם המר... אז אם הסתלקותו של משה רבינו ארעה מאה ועשרים שנה לאחר לדתו – נותרנו בחדש אדר עם טעם מר בפה. אז אולי צדק המן הרשע בשמחתו?

מה אתם אצבעים?

“ילד, מה אתה רוצה לעשות כשתהיה גדול?”. מכירים את השאלה הזו? כל מבגר שמנסה לפתח בשיחה עם ילדים מנסה את הכוון הזה. אני, אישית, לא כל כך אוהב אותה. מה, אני יכול לדעת מעכשו מה יהיה אתי? אבל דבר אחד ברור לי: אני רוצה להיות גדול. אני חושב שרוב הילדים חושבים כמוני. בגן רצינו לעלות ל'מכינה'. במכינה כבר חלמנו על פתה א. כשתחלנו ללמד בבית הספר הבטנו בהערצה על ילדי פתה ו הענקיים, ובכתה ו אנו כבר מדמינים את עצמנו עם הבוגרים, תלמידי חטיבת הבינים של כתות ז-ח. האמת שגם אותם שמעתי מתלחששים

שלום ילדים!

השבוע יחול יום ז אדר (לפי הרבה מהדעות אנו מצינים יום זה באדר הראשון), **יום הלולתו של משה רבינו!** למה אני קורא ליום זה 'הלולא' ולא יום ההסתלקות? ברור, כי משה רבינו לא רק הסתלק ביום זה אלא גם נולד בו, ולכן זהו יום של חגיגה ושמחה.

מי שפספס נקדה זו היה... המן הרשע. בשעה שערב את הגורל לבחירת המועד להשמדת עם ישראל שמח מאוד פאשר נפל הפור על חדש אדר. יום שבו עזב מנהיג היהודים את השטח? מעלה! יום 'סגלה' להרע להם. הוא רק שכח פרט אחד קטן: שאותו מנהיג דגול גם נולד בחדש זה...

כך הוא הסברם של חז"ל בגמרא. אבל רגע, מה זה עוזר לי? נכון שמשה גם נולד באדר, אבל מה התרוחש קדם – הלדה או הפטירה? תארו לכם שבסוף הסעודה מביאים לה מנה אחרונה מקלקלת. איזה טעם נשאר לה

לתוך מכונית זמן משכילת, בוחרים בלוח הבקרה בין האפשרויות הבאות: "קדימה בזמן" או "אחורה בזמן". בשלב השני אתם מחליטים כמה שנים אתם רוצים לנוע, קדימה או אחורה, ו... הוף – אתם שם!

מה אתם אומרים: יש כזו מכונית? אז לפני שביא המבגר הראשון ויצגו לכם את ההתלהבות ("שטויות, אין דבר כזה"), אני רוצה לספר לכם על נשמות מיחדות במינן – נשמות הצדיקים הגדולים. הנשמות הגדולות נוסעות בזמן. הן יכולות לנסע אחורה בזמן, ללדה, לגלגול קודם ועד לשרש הנשמה לפני שירדה אל העולם, אל תוך הגוף הנשמי. הן גם מסגלות לנסע קדימה, אל הגאולה השלמה. איך? כי "במקום מחשבתו של אדם – שם הוא נמצא כלו", כך למד אותנו מורנו הבעל שם טוב הקדוש.

דעתן את פלגרי, דמיות פלגרי

משה רבינו לא משאיר את התכונה הזו לעצמו. הרי "ועמד כלם צדיקים", ובכל יהודי יש ניצוץ קטן מנשמת משה רבינו. למשל, אם יהודי עבר חס ושלום על רצון ה' ועשה עברה – הוא יכול לחזור אחורה בזמן! הוא יכול לשוב בתשובה ואותו החטא יהפך לזכות! פגעתי בחבר והעלבתי אותו? כעת, לאחר שהתפיסנו, בכל רגע שאני נזכר במעשה אני מתמלא שוב בבושה.

בהערצה על בחורי הישיבה, ועוד רגע יספרו לי שבישיבה חולמים כבר על... אז אני כבר מבין את העקרון.

מעניין מאוד, אבל דוקא מהמבגרים שאני מכיר עולה מנגינה קצת שונה. "איייי, פעם היו זמנים...", אני שומע את סבתא מסלסלת בערגה ממושבה על כרסת הסלון. זהו הפזמון הקבוע שחותר את מה שנקרא אצלנו 'ספורי סבתא'. סבתא אוהבת לספר לנו על ילדותה בחוץ לארץ, על עליית המשפחה לארץ במסירות נפש, על קשיי ההתאקלמות והנסיגות הרבים שעברו בה. "היום הילדים מפנקים", היא מסבירה, "פעם חשמל לא היה לנו. מקפואי! בלוקים של קרח בארונות קטנה. זה מה שהיה לנו". הספורים שלה תמיד מרתקים, ואת המשפט המסכם אנו כבר יודעים בעל פה: "ומה אתם חושבים ילדים? היתה שמחה!".

אז הנה הכביש הדו-סטרי: הילדים רוצים להיות מבגרים והמבגרים מתענגים על זכרונות הילדות. העבר מחפש את העתיד, ואלו העתיד חוזר לעבר.

קדמה וקאחורה פאכונת זמן

למה אני מספר לכם על הכביש הזה דוקא היום? כי נשמתו של משה רבינו קשורה בדיוק לנסיעה בו. תארו לעצמכם שאפשר היה לנסע בזמן. אתם לובשים חליפה מתאימה, נכנסים

וזהו. אבל אצל משה רבינו הלכה מעולם לא הסתיימה. משה רבינו נולד בכל רגע מחדש, כי אצלו המסע מהנהו אל העבר הוא חלק מהספור. נכון, הוא הסתלק, אבל מיד אחר כך הוא חוזר לעבר ונולד מחדש...

נכון שאי אפשר לסיים כאן בלי רמז? הנה: **משה רבינו** (= 613) עולה בגימטריה... **מכונת זמן!** שנוזקה להמתיק את העבר ולחיות עתיד!

שבת שלום ומברך!
?

נעשה לי חשק גדול יותר לפייס אותו ולהתחבר אתו מחדש. הפגיעה הופכת לפגישה! אז הנה, נסעתי אחורה בזמן והברשתי את העבר...

ובפיון ההפוך. כל מעשה טוב שאנו עושים כאן ועכשו מעיף אותנו קדימה, אל עולם מתקן יותר, אל עולם של גאולה! אנו חיים את העתיד!

כעת נחזר להמן הרשע ולשמחתו המטעית. נכון, משה רבינו הסתלק באדר שנים רבות לאחר שנולד בו. אבל המן הוא גוי, עם ראש של גוי, שתקוע במקום. אצלו העבר – עבר,

ההרשמה למוסדות החינוך בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א בעיצומה

לפרטים והרשמה לשנת הלימודים תשפ"ג:

גני חב"ד ופעוטונים **תורת חיים**
gct.chabad770@gmail.com | 7033580 077

בי"ס חסידי לבנות **יעלת חן**
yaalatchen13@gmail.com | 6518223 02

ת"ת חסידי **תורת חיים**
torat.tat@gmail.com | 6426454 02

חסידות היא 'קונץ' – דרישה מתמדת לנשיאת־הפכים בתוך נפש היהודי. החסיד נדרש לבכיה וחדוה, למדנות ופשטות, התבוננות מעמיקה וקבלת־עול, שאיפות גדולות ושפלות קיומית ועוד ועוד. בעצם, נשיאת ההפכים היא תכלית העולם הזה, בו צריך להתקיים "חסד ואמת נפגשו, צדק ושלום נשקו. אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף". מיהודי נדרשת גם התמסרות מלאה לאמת, וגם הנהגה שכולה חסד, שלום ואהבת־ישראל.

במובן מסוים, נשיאת ההפכים האחרונה קשה מכולם, משום שעבורה לא ניתן
להסתפק באיזון חמקמק ביני לבין עצמי. כשדרישת האמת הופכת לעימות מול
מתנגדיה וכשהנסיון לעשות את הדבר הנכון נתקל בתגובה פוגענית ומרושעת
– קשה מאד 'להחזיק ראש' ולשמור על שלום ואהבה, קשה לדון לכף זכות
את הזולת ולחפש אמת גם בדבריו. אכן, גם כאן נדרש אותו 'קונץ' – חסיד
צריך להתנהג במסירות־נפש שלמעלה מטעם ודעת במאבקו על האמת ובאותה
קיצוניות גם לשמור על תמימות, יושר, שלום ואהבה. חסיד צריך לדעת כיצד
להאבק מתוך גדלות מוחין.

בדורות הראשונים כמעט כל גדולי החסידות, לצד ההעמקה בפנימיות התורה
וההדרכה של עבודת ה' הלבבית, כיהנו גם כדיינים במקומות הנהגתם (גם
ראשית הנוכחות הציבורית של הבעל שם טוב היתה כדיין משכין־שלום בין
נצים). נקיטת המבט של דיין על המציאות, מתוך מגמת "אמת ומשפט שלום
שפטו בשעריכם", לצד היכולת לראות גם את הצד הפנימי־הנסתר של המציאות
– הן המאפשרות להסתכל במבט נכון על "עלמא דשקרא", לפעול בתוכו
בלי ליפול לקטנות מוחין ולחשוף גם מתוכו את ה"אמת לאמתו" שמסתתרת
בו – "אמת מארץ תצמח".

השיעור המרכזי בחוברת השבוע נמסר לבחורי ישיבת חומש, העומדים בחזית
המאבק על הארץ מתוך מבט של תורה, והוא עוסק ב'קונץ' של אמת ושלום
במאבקי המציאות.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

